

МИКОЛА ЩЕРБАК

ЧЕБРЕЦЬ

diaspriana.org.ua

MYKOLA SCHERBAK

THYME

POEMS

1991

МИКОЛА ЩЕРБАК

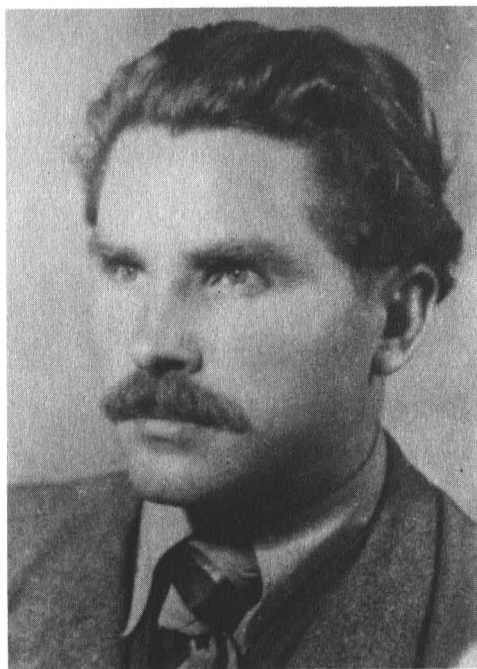
ЧЕБРЕЦЬ

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

1991

Library of Congress Catalog Card Number: 91-90476

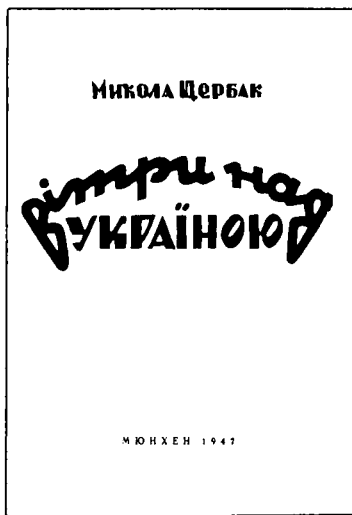
Printed in USA by Computoprint Corporation
35 Harding Avenue, Clifton, NJ 07011
(201)772-2166 Fax (201)772-1963

Микола Усербак

ІЗ КНИЖКИ
"ВІТРИ НАД УКРАЇНОЮ"

(1947)

БЛАКИТНА СТОРОНА

ЖИТА КВІТУЮТЬ

Жита квітують — стигне далина!
Сіяє степ у млосному цвітінні,
І ніби десь у тихому тремтінні
Бринить жагуче золота струна.

До літа в гості прибула весна
І роздають свої дари уклінні:
Янтарний мед — сочіння свіжопінні
І келехи іскристого вина...

Жита квітують — то цвіте життя!
Гойдає вітер, мов прозорий стяг,
Блакить небес і бронзу колоскову.

Шумує степ. На нивах і путях
День промені у далечінь простяг,
Вслухаючись у ту гарячу мову...

БІЖИТЬ РІКА

Біжить ріка, шумить ріка,
І міст, застигши в супокої,
Стоїть, зіпертий на биках,
Як символ величі людської.

І стали дальні береги,
Неначе рідні побратими,
І води, сповнені снаги,
Гримлять, співаючи між ними.

ЯКА МЕЛОДІЯ

Яка мелодія дзвінка! —
То хвиля з хвилею хлюпочуть
І, десь зникаючи, рокочуть,
Та завжди протіка ріка!

Хіба не так без вороття
І дні твої, і роки плинуть
І, десь зникаючи, все линуть, —
Та сяє вічністю життя!

РОСЬ

Між пагорбів, ворущачи каміння,
Шумить і рветься, владно протіка
Серед степів бурхлива Рось-ріка,
Несе на хвилях біле шумовиння.

Ясного дня сліпуча мерехтінням —
У полі — тиха, біля скель — прудка,
А уночі, мов шабля в козака,
Чарівно грає місячним промінням.

Така ти, Росе, сповнена снаги,
Хвилюєшся, незаймана, красою
І звеселяєш вільгістю луги.

Який цей шум і рокіт дорогий
Серед степів країни голубої
Та береги ці — рідні береги!

ОСІНЬ

Ходить осінь горами і долом,
Оглядає луки і ліси,
Часом стане, гляне доокола —
Скільки тут і золота й краси!

Ні жалів, ні смутку, ні тривоги —
Тільки синій погляд із-під вій...
...Рвйний вітре! Ти звертай з дороги,
Дай знайти їй щастя й супокій!

Бачиш як-то необачна осінь
Запалила полум'ям сади
І біжить з розвіяним волоссям
До струмків і тихої води...

ДИКІ КОЗИ

На прóгарах, на запашній траві,
Не відчуваючи ні страху, ні загрози,
Пасуться табунцем сумирно кози —
Незрівняні красуні лісові.

Тихенькі, сірі, ніби полові —
Які утішні і гарненькі пози!
І раптом — тріск, і раптом — крок ворожий —
І тільки тупіт чується в листві...

Поміж дерев покажуться на мить
Їх мордочки від спеки розпітнілі
І гілля, мов од вітру, зашумить.

— Агов! Агов! — кричать розчервонілі
Веселі пастушки, а табунець біжить!
А хвостики, немов хустинки білі!

ДНІ ДИТИНСТВА

О, дні дитинства, сповнені тривоги,
І ліс, і поле, колючки й стерня ...
Не раз блукав ти й різав собі ноги,
Та в силу вибивавсь, як вовчєня.

І виріс ти, і вибився, нівроку,
Такий, що не збороти, не зігнуть!
Земля, як неня, випоїла соком,
А неня крєвно показала путь.

І ти проходиш долами й лісами
Уже ніде й ніколи навмання.
І хоч відбивсь ти, як дитя від мами,
Та ти вже вовк — не кволе вовчєня!

ШИПШИНИ ЦВІТ

СНІЖИНКА*

Вишневим цвітом сипав сніг
І молодими пелюстками
Сніжинки бавились над нами
І тихо падали до ніг.

Як я хотів, щоб ти була
Тоді сніжинкою ясною!
Вона далека, та сльозою
До уст гарячих припливла.

А ти так близько при мені,
Лиш серце болем роз'ятрила...
Чи ще впаде сніжинка мила
На груди змучені мої!?

*Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 265).

ЛЮБОВ

А. Неборакові

Не вір, мій друже, що проходить
Окраса днів твоїх — любов.
Вона підкрадеться й стривожить
Чутливе серце в грудях знов.

Любов і жевріє й палає —
Вогню її не погасить!
Так сонце ввечері згасає,
А вранці, сходячи, горить!

В ЦІМ САДУ

В цім саду, розквітлому весною,
Я від щастя спалахнув і зблід.
В цім саду вечірньою порою
Я в тривозі загубив твій слід.

О, тривого, де тебе подіти?!
Як неспокій від людей сховати?
В цім саду ми бавились, як діти,
В цім саду удвох ми рвали квіти,
А тепер у мене серце розрива...

ВНОЧІ

Вночі, як тільки я засну,
Проходиш ти моїми снами.
І я люблю тебе одну,
І я впиваюся устами.

А як прокинуся ледь світ,
Я тільки серце розтривожу,
Я хочу, як в чаду зомліть,
Я хочу впитись — і не можу!..

КОГОСЬ КОЛО МЕНЕ НЕМА

Дощі. Порожнеча. Пітьма —
Іду я, мов над пров'алом.
Когось коло мене нема,
Когось коло мене не стало...

Блискавиця проріже даль, —
Шумить і шумить негода...
Так мені чогось жаль!
Так мені чогось шкода!..

ШИПШИНИ ЦВІТ*

Шипшини цвіт, принесений із гаю,
Ти приколола до моїх грудей.
Відтоді, мила, спокою не знаю,
Відтоді не зімкну своїх очей.

Усе шумлять мені гаї довкола,
І ти в уяві, і в цвітінні дім.
Ти, мабуть, серце глибоко вколола
Шипшиною колючою тоді...

ДІВЧИНА І СТАТУЯ

Я люблю її.

В парку вечірнім не раз
З почуттям найніжнішим повз неї проходив.
Хоч і знав, що все це викликало у вас
Тільки сміх на устах,
тільки вражений подив.

”Що за дивна любов? — ви питали мене. —
Невже глина, даруйте, чуття розбудила?
Та вона ж нежива. Тіло те кам’яне.
Чим же вам ця статуя і гарна і мила?”...

Я здригнувсь.

Ця статуя вся повна життя,
І вона в ній, кохана, тривке і нетлінне.
А у вас, дорога, живе тіло й чуття —
Тільки серце у вас не живе, а камінне”.

* Див. ”Бібліографія і примітки” (стор. 265).

В НЕБІ ГУРКОЧЕ

В небі гуркоче, здригаючись, грім,
Ніби розпростує виролі крила.
Мила, кохана, дай руку! Ходім! —
Вітер хвилює і шарпа вітрила.

Серце забилося? Що це — печаль?
Чи заблукалась тремтлива тривога?
Вабить мене, наче мариво, даль,
Зорі далекі та мрійна дорога.

Що там по той бік нев'янучих зір —
Приязнь сріблить чи принада обнови?
Чом ти хвилюєшся? Нášо докір?
Все переможемо во ім'я любови!

ТУМАНИ ВПАЛИ

Тумани впали над селом,
І чорні хмари над горою
Покрили все, мов пеленою,
Та вітерець майне крилом —
Тумани впали над селом.

Стоять у тёмряві хати,
На з́асуви закриті двері,
Як у пустелі, серед прерій.
І де подітись? Де піти?..
Стоять у темряві хати.

Усе принишло в тишині,
А понад ставом осокори
Свої жалі, свої докори
Висловлюють комусь, сумні. —
Усе принишло в тишині...

ПІД ВЕЧІР

Під вечір розгуляється завія
І в цім кружлянні нетривких снігів
Село, немов би вийде з берегів,
І попливе, як білосніжна мрія.

Замиготять дере́ва і оселі,
І вогники в нетоплених хатах,
А ніч неначе знята із хреста,
Ввійде в село, як у глуху пустелю...

НА ЦВИНТАРІ

Убогий цвинтар. Спить трава.
Чорніє вирита могила.
Тут мати, ледве-ледь жива,
Своїх синів похоронила.

Сумна, допленталась з двора,
Ні слова більше не проронить
І жде, безсила і стара,
Поки живцем її схоронять.

ЯК ГЛУХО

Як глухо повсюди!
Як мертво, як тихо!
З лопатою ходить
обідране лихо.

В двори заглядає,
до кожної хати.
Голосить над вмерлими
дітками мати.

Квилить ніби чайка,
і руки ламає.
Ой, горе зловісне,
ой, горе безкрас!...

Ні ляльки в селі,
ні малого хлоп'яти...
Лиш там, на горі,
вітряки розіп'яті...

ДОЛИНИ СПЛЯТЬ

Долини сплять, степи німіють
Та іноді самотній птах
Замріє в небі — і жаріють
Червоні маки по житах.

Ні, то не маки серед жита,
Не пелюстки серед ланів, —
То краплі крові, що пролита,
Твоїх, о краю мій, синів.

БЛИСКАВКА

На сірім небі хмара височіє
І, хмурячись, у гніві виповза.
Уже не раз світало й сутеніло,
І враз над садом вдарила гроза.

В дуплі сичать, спинаються гадюки,
Вилазять, сірі, і повзуть гіллям,
І гримнув грім, і вогняністі руки
Схопили стовбур — затряслась земля...

Коли ж затихла злива-громовиця —
Лежали змії — лиш курився дим...

Я ворога спалю, мов блискавиця,
Впаду на нього гнівом вогняним!

ЛІСОРУБИ

Ледь засвітало, а по лісі
Вже чути шум, вже чути гук, —
Це лісоруби підвелися —
Поривний рух робітних рук.

Летять тріски, спадає листя,
Вони ж бо просікають путь
І на сокирах променистих
Зорю ранкову несуть.

ГОРЯТЬ ЛІСИ

Горять ліси і вітер свище —
Вогненний вихор рве до хмар.
А в синім небі вище й вище
Пливе рясний Волосожар.

Хвилина, — й згарище чорніє,
А небо наче золоте, —
Минуле попелом сивіє,
Прийдешнє зорями цвіте!

ЗЕМЛЯ Й ЗАЛІЗО

Земля й залізо, скроплені вогнем,
І стук копит, і сила громовинна
Гарцює й скаче вихорем-конем
І гуркотить, немов потік-лавина.

Злилося все: і жито з полинем —
Життя і смерть, як хвиля безупинна,
І запах вітру з милим чебрецем,
Неначе келех піднесла людина.

І п'є вона, той дивний трунок-дар,
Немов цілющий і п'янкий нектар
У radoшах і в муці невимовній.

А в височінь здіймається до хмар
Дух руйнування й творчости — пожар
І загартовує, і палить невгамовний!

ЯБЛУНЯ

У саду розцвітала яблуня,
У саду — під ясним вікном,
І не раз її вітер зваблював
І, лихий, реготав буруном.

На світанні порою похмурою
Загримів, захитавсь небосхил
І заблудною бурею бурою
Розсівало рожевий пил.

І здавалось, загине яблуня,
Розчахнеться навпіл, здригне,
Та її від лихого збавлювання
Врятувало коріння міцне...

ВІТЕР З ГІР

Жагуче-терпко дихає земля,
І все село з убогими хатками
Лежить в долині, куриться димками
І наслухає, як вітри шумлять.

Кружляє гайвороння над лісами,
Мов чує бурю, навісне, здаля,
І каркає, злітає на поля,
І тишу рве хрипкими голосами.

Виходить з хати страдник-селянин
І міря даль суворими очима,
Спираючись на почорнілий тин.

І серцем чує: мов далекий плин,
Гуркоче буря, дужа й незборима,
І рвійний вітер з гір і полонин...

НА БРАТНІЙ МОГИЛІ

Їм тут спокійно. Лиш буває мить
Хтось пройде журно у вечірню пору.
І все. І тихо. Сонце золотить
Могилу їх, та осокір шумить
І листям молодим,
як вістрям рветься вгору...

ПІСЛЯ БУРІ

Вітри тут гнівно шаленіли
І гострі леза блискавиць
Полум'яніли, впавши ниць,
І попелища сірі тліли.

Недавно тут ще звір конав
І від розкатів сили грому,
Покинувши свої хорони
Жорстокий ворог утікав.

А нині місяць молодий
Узори вишива блакитні,
І ніби навесні у квітні
Встає світанок золотий.

ТОПОЛИНИЙ ГОМІН

БЛАГОСЛОВЕННЯ

— "Із Богом, сину! — Так благословив
Мій батько в путь мене, далеку й невідому.
І я пішов... Серед осінніх нив
Я бачив постать згорблену й знайому
І чув, як вітер плакав і квилів,
Немов рвучись знеможено додому
І завертаючи мене до хати,
Де, ніби чайка, побивалась мати...

Відтоді я серед чужих людей,
Не знаючи віради й супокою,
Іду, немов би у пільмі ночей,
Немов би гнаний долею тяжкою...
Бува, немає сил, нахлине крик з грудей,
Як і тоді, вечірньою порою...
Та щось трима мене...
 Яке йому наймєння?
То, мабуть, батьківське благословєння!

БЛАКИТНА ЗОРЯ

І досі сниться: постріли і кров...
Гарячі руки і скорботна мати...
Горять мости і хлюпотить Дніпро...
А на горі — далекий вогник хати,
Де в темну ніч я, сівши на коня,
Подався в світ, як кожний, навманя...

Тоді й не снів, що, перейшовши Збруч,
А далі Вислу й ненависну Одру,
Зостанусь я серед бескеть і круч,
І довго-довго рідний світлий обрій
Не засія мені, не привіта
І тут пролинуть з мукою літа...

Та все ж, повір, ні ріки, ні моря
Не розіллють ніколи із тобою, —
Бо Україна, мов ясна зоря,
Сріблиться там, за даллю голубою,
І гріє душу змучену мою, —
Той світ зорі — снага моя в бою!

МОЛИТВА

О! Господи! Яка зловісна тінь!
О, заступи нас від ударів грому!
Бездомних нині — поверни додому,
Зневіреним дай сили і терпінь!

В ім'я благань гарячих і молінь
Не заведи нас в безвість невідому.
Дай рідних привітатъ та мову чуть знайому
По довгих роках мандрів і болінь.

І мовив Голос дужий з високости:
— Лиш той удома буде милим гостем,
Хто не згораючи, як полум'я горить!...

І видилось: гілки пускали брості,
Дерева сяли у розлогім рості,
Рвучись туди, де сонце і блакить.

В АЛЬПАХ

П.

I

Високі Альпи, вам уклін, уклін!
Тут, між орлів, за даллю сніговою,
Де невгамовно рветься скутий Ін,
Я жив між гір, я був, я був з тобою!

Тоді, під осінь, в сірий листопад,
Що нас звело на ці стрімкі надгір'я —
Любов дозріла, як дозрілий сад,
Чи поцілунок в тихе надвечір'я?!

II

Я на горі — і вмить мені здалося,
Що то не Ін, а наш Дніпро леліє,
А далі — степ і шелестке колосся,
Неначе спів, неначе наша мрія!

І я дивлюся на круті дороги,
Мов чужину забуду на хвилину
І в мрії-думці, сповненій тривоги,
На гору Володимирову лину.

Здригає терпко серце непокірне,
І я вже бачу князеву правицю,
Що із хрестом благословляє вірних,
Високе небо і свою столицю!

НАМ НЕ ПАХНЕ ЛЮБИСТОК

Дружині

Нам не пахне любисток і м'ята,
Не всміхається радісно дім,
І земля українська багата
Не колише на лоні своїм.

Ми полинули в світ, як діти,
Що відбилися від нені, малі,
І ми квітнем, як квітнуть квіти
На цій, горем прибитій, землі.

Нам прегірко і сумно блукати —
Вкриті терном шляхи і стежки —
Коли знаєм, що плаче мати —
Сива мати Славути-ріки.

Коли важко пізнати друга,
Навіть зблизька, а не здаля,
Коли сниться земля з-над Буга,
Рідна й дальня волинська земля!..

Та коли ми знайдемо куточок,
Що для бідного серця близький,
То з тобою і хліба шматочок
Не такий полинево гіркий.

Десь появиться мила окраса,
Тихий затишок, а із стіни
Погляд світлий, погляд Тараса
Нам окрилює думи і сни...

Що нас стріне: життя чи згуба?
Рідна хата? Чужі світи?..
Я з тобою, з тобою, люба,
У незнане готовий іти,

Тільки б бачити погляд синій,
Тільки б приторк твоїх плечей!
Поможи ж нам, небесна сило,
Йти крізь бурю й пільму ночей!

ПІТИ У НІЧ

Піти у ніч, глуху і вогкувату,
Через ліси, через піски яруг,
І на світанні вздріти рідну хату,
Окинуть зором рідний виднокруг.

І вже без болю, без зітхань, без муки
Протерти очі на своїй землі,
Відчути теплі материнські руки,
Забувши все — і кривди, і жалі...

І там, з джерел, черпнувши в груди сили,
Підвестися, устать і знову йти
Нездоланим, простуючи без стриму,
Во ім'я правди й світлої мети!

УКРАЇНІ

Україно, моя рідна мати,
Серце в мене ниє і болить,
Тополиний гомін коло хати
І верба шумить мені, шумить...

Чи прокинусь з ранньою зорею,
Чи іду крізь дим і чужину, —
Всюди пахне рідною землею,
Всюди бачу рідну сторону...

Ти цвітеш, замаяна красою
Золотих розложистих ланів,
Дихаєш ранковою порою
Подувам поривистих вітрів!

Ти встаєш над гори і долини
(Співи волі, лийтесь і дзвеніть!)
Ти підносиш сині верховини,
Наче крила, на широкий світ!

ІЗ КНИЖКИ
”П’ЯНКІЙ ЧЕБРЕЦЬ”

(1953)

МИКОЛА ЩЕРБАК

**П’ЯНКІЙ
ЧЕБРЕЦЬ**

ЗАСПІВ

Далечина... Здається на край світу
Морями й океанами забрів,
А все ж я чую, в небесах розлиту,
Вітчизни пісню, — серце раниць спів!

Співа тополя, повна вітру й шуму,
Співа Дніпро, і чути навкруги
Його розлогу запорізьку думу,
Що крилами торкає береги...

Співа під вечір, хвилями бурхлива,
Моя жагуча й непокірна Рось;
Співа земля, намов весняна злива,
Де жить, любити й плакати довелось...

Вітчизни пісне, українська вродо!
Нам разом, рідна, до висот рости!
Я пронесу крізь бурю і негоду
Тебе, як стяг, понад усі світи!

УКРАЇНА

I

Я все з тобою: у думках, у снах —
Моя любов Твоїм теплом зогріта!
Не раз я бачу: стигне далина,
Тополя мріє — жде ясного літа!

На синіх горах місто золоте,
Дніпром омите — береги співучі! —
У росах нива колосом цвіте,
Шумить смерека на карпатській кручі...

О, Україно! Так! Це Ти, це Ти!
Я пізнаю Твою красу і вроду,
Я пізнаю шляхи Твої й мости,
Дівча і спів, почутий коло броду...

Я пізнаю... Чи ж може не впізнати
Син Матері?

Змахну сльозу рукою

І знов веселка заливає сад,
І тихий став, і верби під горою...

І враз Ти меркнеш... Ніби хмари тінь
Впаде крилато... Ніби блискавиці
Розтнуть Твою безкраю широчінь
Під завивання сірої вовчиці...

І я здригаюсь... І здригає Діл,
Гудуть бори, шумить-реве Славута...
І я вчуваю — грима скоростріл —
Ідуть повстанці — слава не забута! —

Ідуть сини Твої в глибоку ніч
З Карпат високих, із лісів Волині,
І, мов з п'ятьми, із присмерків сторіч
Великий День встає і співи линуть...

І Ти встаєш... І сонце і блакить —
Держави барви, з неба Богом дані!
І вся земля співає і бринить —
О, смутку мій! О, раю мій жаданий!

II

*України далекої
Може вже немає*

Т. Шевченко

У далеких дорогах, що тонуть в туманах,
В містах велелюдних, де в турботі живеш,
Часом вирине думка, що Ти — це омана,
Що Тебе вже немає за вихром пожеж;

Що ти спопелилася, згоріла, зітліла
У війнах і грозах, і лежить, як німа
Вкрита саваном білим, земля чорнотіла,
Розшматована, в ранах, — аж холод пройма! —

Аж здригається серце, — та це лиш примари! —
Ти живеш за морями, як пісня віків!
Ти гримиш, Україно, в походах покари,
Ти промінишся ланом, що житом зацвів!..

То я бачу Тебе на широких майдані
В синьо-жовтих прапорах, — душа не вмира! —
Як ідеш Ти сувора, в нестримнім жаданні,
Як шумиш, наче повинь Славути-Дніпра!

Як хвилює Твій степ, на простори багатий,
Що із бурею любить шаліючу гру,
Як течуть бистриною потоки в Карпатах
І гаряча смола у сосновім бору...

То ввижаєшся Ти в снігову хуртовину
З автоматом, що креше метіль вогневу!..
Україно моя! Я Тебе до загину
Отаку збережу — непокірну, живу!

III

Надійде час: ударить дзвоном мить
І млу схитне, розтерзану й гарячу.
І враз душа відлунням заgrimить, —
Я знов — о, Рідна! — знов Тебе побачу!

Не знаю я — Ти будеш у диму
Чи у вогні від блискавиць і грому...
Ну, що ж... Нехай... Я все, усе прийму,
Як даль прийняв, чужу і невідому...

Я все прийму! Лише б серед ланів
Твій вільний вітер остудив би скроні!
Лише б Дніпро, як рідний гомонів
Та був багнет несхибний у долоні! —

Багнет — на ката!

А коли впаду,
Підкошений ворожою рукою, —
Щоб Ти, як Мати, змучена від дум,
Схилилася у смутку наді мною...

РІДНА ЗЕМЛЕ

І знов весна... Вже на деревах птиці
Змостили гнізда, ждуть на пташенят...
Ліси збудились — ех, би подивиться,
Як в нас ліси живуть і гомонять!

І знов би вийти на Дніпро, на Гірку,
Де Володимир світ благословля...
Минулося... І я всміхаюсь гірко
І йду в чужі ліси, в чужі поля...

Яка безмежність — скільки тут блакиті !
Як сонце світить — скільки теплоти!
Та не дає ніщо снаги у світі,
Як Ти дала, о, Рідна Земле, Ти!

ЖИТА

Жита! Зелений мій розмаю!
Як часто на лану чужім
Я весь здригну, як пригадаю
Лани над Тясмином моїм.

Я вмить побачу: квітне колос,
Неначе молодість моя!
І раптом голос, рідний голос
Мені почується здаля.

Це спів землі... О, знову, знову
То затихає, то зроста...
Як важко слухать рідну мову,
Що шепотять чужі жита!

В АЛЬПАХ...

П.

I

Вже Альпи й обрій тихо здаленіли,
І ти востаннє глянула й пішла...
Душе моя! Чого ти спломеніла...
Чого здригнула, як вечірня мла?

У сіру сутінь відійшли вже гори,
Але любов зосталась при мені!
Так часто, мила, ділять нас простори,
Але єднають приятні вогні.

І дивна річ: куди не йду, не прагну,
Як не гублюся в плетиві доріг, —
Душа стріпнеться й спалахне відразу,
Як тільки знов переступлю поріг...

II

Тут не Дніпро, не сині гори Кия,
Не рідна Лавра нам чарує зір, —
Стоять шпилі — чужого духу вияв,
Як гострі вістря і німий докір.

Докір? О, ні! Хоч тут не наші гори
І хліб полинний, як ніде в людей!
Хоч завжди тут приходить рима "горе",
Та все ж вільніш для змучених грудей.

Вільніше сяють з небосхилу зорі,
Чужинні зорі на похмурий вік,
Вільніше навіть з болю й непокори
Лунає крик — душі людської крик!

УСЕ ВІДХОДИТЬ

О, зупинись, хвилино! Ти чарівна!

Й. Гете

Усе відходить в морок, в далечінь,
Поглинуте життям — і постаті, і речі...
Але буває, ніби рвійна тінь
Майне твій образ і спажне той вечір,
Мов блиск очей!
 О, спогадів пиття!
Неначе я і оживаю, й гину...
Не знав, що це мине... Якби знаття,
То я б спинив бентежну ту хвилину!

ВИШИВАЛЬНИЦЯ НА ЧУЖИНІ

П.

Ледь сонечко зійшло — не спиться вже тобі,
Ти вже сидиш, схилившись, над канвою,
І квітнуть квіти мрій — і жовті, й голубі,
Гаптовані дбайливою рукою.
І квітнуть квіти мрій — та одцвіта весна,
Твоя весна в мереживах тканини,
І знаєш тільки ти, і тільки горе зна,
Яке життя суворе до людини.

ВІЧНІСТЬ

Тут був твій дім, старенький дім,
Сам Бог витав над тим наметом...
А нині — пустка...

Блиск і грім

Все спопелили рвійним летом...

Не плач, людино, примириись,
Що твій земний намет — руїни.
Є вічний дім — Господня Вись,
Як вічне небо України!

ВИСОКА МИТЬ

Я знаю: буде океан вогню !
І пройде час залізною ходою...
Та я не вмру... Я душу порідню
Із бурею — співучою сестрою!

Щоб і тоді, у ту високу мить,
Жбурнувши зло в безодню чорторіїв,
Злетить туди, де вічно гомонить
Дніпро-Славута й променіє Київ!

ЧЕБРЕЦЬ*

П'яний чебрець в чужому полі
Дихне із сонцем степовим,
І защемить душа від болю
За тим, що попливло, як дим...

За тим, що квітнуло й зів'яло,
Що мов було і не було...
Що зміряло доріг немало,
А до кінця їх не дійшло...

За тим, чого не повернути,
Що віє вітром у лице...
О, дні мої, повіті з рути,
Пропахлі милим чебрецем!

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 265).

СЕРЦЕ

*Серце! Що ти пригадуєш?
Чому ти знов болиш?*

М. Рильський

Ти все відчуло: щастя і розлуку,
Щеміло, спрагле, ранене любов'ю,
Ти билось, роковане на муку,
І у знемозі обливалося кров'ю...

О, бідне серце!.. Тугою своєю,
Як ти квиліло, мліючи з тривоги,
У вечір той, як з першою зорею
Замаячили нам чужі дороги...

Як плакало, стискалося, німіло,
Коли без ліку йшли і йшли каліки,
Коли дощі шмагали біле тіло,
І сліз лилися не струмки, а ріки...

Як ти здригало в тьмі глухої ночі,
Коли світили крізь роздертий хаос
Повішених скляні, застигли очі...
І ти ще б'єшся!? Ще не розірвалось!?!..

У ХВИЛЮ СМУТКУ

У хвилю смутку і знемоги,
Здається вже немає сил,
Нема надій, немає крил,

У далеч сірої дороги
Іде життя, ідуть літа
І хиллять плечі...

Доле, доле!..

Та враз, як вітер серед поля,
Як спів, як радість золота,
Злетить поривно: Україна! —
І вже душа мов ожива,
І вже бринять дзвінки слова,
Неначе посвітліша днина...
Десь зникне смуток і тривога,
Що втіхи й радості не знав,
І плин річок і шуми трав —
Все заспіва мені розлого!..

КРУТИ

I

Тоді на площу вийшла вся столиця,
І залунала, наче клич, сурма
Ідуть! Ідуть!..

Чи наяву чи сниться!..
Що їх зове!? Що крила підійма!?

Вони ж ішли — ясніла синь Софії,
Переливалось золото хрестів,
Шалів мороз, але їх гріли мрії
І колихав, неначе хвиля спів!..

Трисотня йшла... Тризуби наче зорі,
Іскрилися серед юнацьких лав,
Летів Богдан на скелі, як на морі,
І рвійно в бій за Волю посилав!

Вони ж ішли — їх кроки й досі чути! —
Як сонце в небі, сяяла Мета!
Їх кликали, в снігах чекали Крути!
І Володiмiр простягав хреста!

II

Вихрить зима, встеляє землю снігом,
Скрипить над шляхом сивий осокір.
Згасають зорі. Місяць вовчим слідом
Бреде в полях, вітрам наперекір!

У ніч таку — її нам не забути! —
Коли здригала й студеніла мла,
Трисотня тихо облягала Крути,
Трисотня в шанцях грізно залягла!..

Над Бахмачем курів кривавий обрій,
Доносивсь гуркіт, віяло димком,
І в цій хвилині, довгій і недобрій,
Здавалось, вічність віяла крилом...

А коли ранок прошкував полями
І стрівуся із сонцем в даліні,
Неначе грім рокочучи в нестямі,
Ударив бій!..

Як у гарячій сні,

Земля стогнала, корчилась від болю,
І сніг чорнів від сажі і від ран...

— Вогонь! Вогонь!..

Немов табун по полю
Хрипить орда — лютує Чінгісхан!..

Та триста куль, як блискавки летіли,
Неначе знов підвівся Святослав
І кидав жаром смертоносні стріли
І печеніга згубою долав!..

— Вогонь! Вогонь! — палав порив залізний,
І курінний Омельченко в бою
Метавсь, як тур, віддавши для відчизни,
Своє життя і молодість свою!..

... Зловісна ніч — її нам не забути! —
Пливла над полем, студеніла мла...
Лягла Трисотня у бою за Крути,
За Україну у снігах лягла!..

Чи чуєш? Чуєш?... Де ж є твої лави!?
Де Мати-Січ... Батурин... козаки!?
Де, Україно, цвіт Твоєї Слави!?
Що ти жива! Що йдуть Твої полки!?.

Що не Трисотня стріне хижу зграю,
А вся ти встанеш з ворогом у бій!
...Я плачу, Рідна, плачу як згадаю
Тих, що лягли із мукою надій!..

III

І пройде час... В тайзі Ти зраниш крила.
Ти скропиш кров'ю слід на Колимі...
Тоді сувора, в горі занімала
Ти знов підеш назустріч злій зимі!

Ти знову станеш на широкім полі
І грізно глянеш в синю далечінь,
І знову — Боже! — знов на видноколі
Орду побачиш — Чингісхана тінь...

Та вдарить грім, і спалить блискавиця
Усіх неситих — і не стане пут!
І Ти злетиш на Волю, як орлиця,
Напоєна снагою Крут!

ДНІПРО

*Ой, Дніпре, мій Дніпре,
Широкий та дужий*

Т. Шевченко

Душа вогнем горить: Дніпро — і Україна!
Далекий небосхил, у шумі лознякі...
Я чую голоси — о, пісне солов'їна! —
Як дужий твій потік гойдає байдакі...

В поріві хвиля б'є — з глибин зрина уява —
І весла, наче сміх, і піна, мов жива!
Чи то Олег спішить, чи військо Святослава
Шоломами блищить — із гирла вплива!..

З-за лугу сонце, день, — то сила млу зборола!
В літаври вдарили — і стрепенувся Низ!
Он кошовий іде і козаки довкола,
І, наче помах крил, замаяли човни.

Пливе за валом вал — шапки червоноверхі!
Пливуть січовики, мов котиться прибій!..
О, Дніпре славний мій! Знов чути шум тепер твій —
Висока хвиля б'є — надходить буревій!

ДАЛЕКІ МАНДРИ

Колись, давно, безтямно я любив
Краї незнані і далекі мандри...
Які пригоди! Скільки звабних див
Розповідав учитель...

Олеандри

Росли у клясі, кактуси цвіли,
Шуміли грізні і рвучкі пасати...
Як я радів у сутінках імлі,
Мандруючи землею, — що й казати!...

Я плавав ріками, я брів і брів
Морями й океанами — край світу!
Я чув на Амазонці птичий спів,
Ішов у далеч, сонцем перегріту...

Я бачив праліси, — о скільки благ! —
Мене палили бризи і мусони,
Та маривом зринав архіпелаг —
Хортиця, Січ і голубі затони...

Далекі мандри, перевиті сном,
Тепер ви дійсністю для мене стали!..
Та все віддав би, якби знов Дніпром
Заїхать в рідний порт, в свої причали!

ПЕРЕД БУРЕЮ

Хтось тамує свій подих, і птиці
Поховалися в сонні сади.
Хтось край неба стрімкі блискавиці
Посилає на сполох: — Іди!

І я йду — все покину, покину! —
Десь тут шлях, а чи стежка була!..
Хтось у гніві загашує днину,
І хтось світить лямпаду, — і мла,

Мов здригає — світа й сутеніє —
З гір надходить співуча гроза!
Гримнув грім — О, надіє, надіє! —
Захиталась на вітрі лоза!..

Що це — Боже! — чи крик, чи зідхання!?
Швидше, швидше! Я прагну, я рвусь!..
Відчуває душа коливання,
Ніби землю штовхнув зетлетрус!..

КІНЕЦЬ ЛІТА

Вже серпень у полях серпанками димить,
Уже готується в дорогу літо,
І зріє далечінь, і глибшає блакить —
О, скільки днів під сонцем пережито!

Були і піт, і кров, і грому перелив,
І гук доріг, і рейди, і стожари!..
Ще в плавнях на Дніпрі гарячий подих злив!
З Карпат — вітри! Над Черемошем — хмари!..

Життя бринить, як спів, життя, як щасна мить
І радістю, і смутками налите...
Вже серпень у полях багаттями димить,
Готується в дорогу літо...

ГАРЯЧЕ НЕБО

Гаряче небо. Шум прибою —
І рідний спів іздаленів...
Та зводиться переді мною
Твій біль, і смуток Твій, і гнів!

Усе, усе, що Ти ховала,
Як глухо гув таємний бір;
І як ворожа зла навала
Тебе гонила у Сибір,

Заковану в тяжкі кайдани;
І як сини Твої вночі
Ідуть козацькими слідами
Гострити месницькі мечі...

Хай чужина! Хай шум прибою!
Хай рідний спів іздаленів!
Та я ношу усе з собою —
Твій біль, і смуток твій, і гнів!

ЖИТТЯ

За дальнім морем... там моя земля!
Шумить Дніпро — життю немає впину! —
Десь там тополя з небом розмовля
І соняшник замріявся біля тину...

Про що він мріє?..

Хмарка проплива...

І ллється полем дужа повінь жита.
Висока днина диха, мов жива,
Гарячим сонцем до країв налита...

А ввечері, коли ударить грім
І заніміє на горі смерека,
Хтось промайне при місяці блідім,
Шугне чиясь летюча тінь далека...

Життя клекоче, як прибіій здаля,
І я в чеканні стихну на хвилину,
До лона припаду: гуде земля!
Шумить Дніпро! — життю немає впину!

ЧЕКАННЯ

Я все мов жду чогось... Ось хтось застука в двері,
І я схоплюся вмить, стривожений, навстріч...
— Збирайся! Вже пора!..

І я лишу папери,
Поезій чар і плин — і вийду в морок, в ніч...

Я буду довго йти бескеттями й ярами,
Я пробиратимусь і поплавом, і вблід,
Дарма, що хтось лихий ревітиме вітрами,
Щоб я губив свій слід, щоб я від жаху блід...

Я буду довго йти — і раптом на світанку
Спинюся над Дніпром, задивлений у даль...
І вдарить грізний грім і в бурі наостанку
Струсне, як землетрус, і кривду, і печаль!...

Тоді проллється дощ, снаги і сили повний,
І змиє згарища, сполоще пил доріг.
І засіяєш Ти у тиші невимовній,
Як я це вимріяв, як в серці я зберіг!

НЕ БУДУ СПАТИ

Не буду спати, цілу ніч не спати,
І вікна й двері на'встіж відчиню...
Як вільно! Вільно!..

Явір коло хати...

Шумить Дніпро у відблисках вогню...

Тихіше... Бачиш?... Мати посивіла
Схилилась тужно, жде біля вікна...
Чи то десь вітер підіймає крила,
Чи б'ється думка, хвилию зрина!..

Тихіше... Чуєш?... Хтось неначе стука...
Враз на порозі він, коханий син!..
Здригне душа, як материнська мука,
Розвіється гіркий, як світ полин...

О, Україно-Мати! Я з Тобою
В надії й горі, —

грому і вогню!..

Вітри з Дніпра! Летіть, летіть гурмою —
Я двері й серце навстіж відчиню!

СЕРЦЕ В ТРИВОЗІ

Серце моє в тривозі. Мрії ятряться смутком —
Увесь я не тут душею, увесь я зорію там,
Де, ніби птах, Славута хвилями лине хутко,
Де сонце, уставши рано, лірику пише житам.

Весь я у шумах ниви, як западає вечір,
Де пахне терпко живиця і шепче скрадливо ліс,
Там, де мій брат-повстанець квітча криївку в клечінь
І слуха козацьку думу, і стїскає гнівно кріс...

Земле, моя землице — лоно і спів колиски!
Чому так далеко радість і близько живе печаль!?
Я пломенію, Рідна, як у підхмар'ї блиски —
О, серце, чому ти не іскра, щоб спопелити даль!

ЩАСТЯ

Хай буде все: і гураган і кров,
І санітар, що перев'яже рану
В похмурім полі...

Я зведуся знов
В гарячу млу, у далеч полум'яну!

Я задихатимусь, як у чаду
Твоїм повітрям, димом, Україно,
І тим, що йду додому...

А знайду
Я кущ калини — стану на коліна,
Як перед образом... В грозі тривоги
Шумітиме, як буря, бойовіще,
Та знатиму, що наді мною Бог
І Ти, мій Отчий Краю, ближче, ближче...

А як замріє в синяві Дніпро
Й золотOVERXE місто над рікбю,
Я вп'юся щастям: — Ось моє добро!
І вже довіку буду я з Тобою!

Я БАЧУ

Я бачу золото церковних бань —
На горах Кия — Лавра і Софія!..
О, світе мій! У спалахах світань
Горить вогнем моя пекуча мрія.

Горить вогнем... І стигнуть небеса.
Проміння бризка — і згасають зорі...
Іде весна — зелений шум в лісах,
І хлопці йдуть, обвітрені, суворі...

Ідуть, ідуть... Їм б'є щаслива мить!
Неначе сонце, височіє Київ!
О, сяйво барв! Тебе не затемнить
Ніяка ніч, ніяка лють Батиїв!

Ніяка лють!.. Поглянь: цвіте майдан,
Де каркав крук, де висла мла похмура...
Прислухайся: встає й гримить Богдан!
І знову Богом даний нам Петлюра!

Поглянь, прислухайся! — дзвенять полки! —
І кришиться, і валиться Голгота!..
...Я бачу: Воля відчиня в віки
Тобі, Україно, Золоті Ворота!

ХРЕЩАТИК

Тут вічність гомонить!

З імлі віків

Здіймає слава соколині крила!..

Тут Кий ходив, Богдан полум'янів!

Тут Симона земля благословила

На бій за волю!

Як стрімка ріка,

Що унизу шумить у буревії,

Тут плив народ — о, хвиле гомінка! —

До брам, до світла древньої Софії...

Хрещатику! Було не раз, не раз

Ти весь здригався від грози й тривоги,

Ти скреготав від гніву і образ,

Коли чужинця забруднілі ноги

Тобі давили груди...

У вогнях

Ти сипав іскри, спелілий камінь,

І знов гримів у музиці, в піснях,

Юрмів потоком, поривавсь думками

Туди, до чистих, до Дніпрових вод,

Де князь з хрестом — на сині верхогір'я!

І крокував по брукові народ

До берегів свобідного безмір'я!..

Хрещатику! У клекоті віків

Тебе Україна кров'ю охрестила!

Щоб ти гримів, щоб ти сіяв і цвів,

Щоб слава в небо підіймала крила!

СВІТИСЯ, КИЄВЕ!

Світися, світися, новий Єрусалиме

З Молитви

Овіяний завіями віків,
Устав з руїни непокірний Київ !
Дніпрова хвиля, як народній гнів,
Усе несе — снаги і сили вияв!

Дніпрова хвиля закипа й гримить
Універсалом на святім майдані!..
І ніби знову сяє у блакить
Твоя всевладна булава, Богдане!

І знов промінить бронза, мов жива,
Дзвенить граніт і молодіють мури!
І темний простір крає й прорива
Ясна правиця Симона Петлюри!

І знов щось ближча, дихає, росте,
Неначе буря, грізне й невмолиме!..
Світись, світись, як сонце золоте,
Наш Києве — новий Єрусалиме!

ЗУСТРІЧ

Чомусь хотів би я тебе зустріти,
Як буде сходить сонце в небесах.
Тоді ронитимуть прозорі віти
Росу, як сльози на моїх очах.

Я зупинюсь на тихім побережжі
Дніпра старого — й стану молодим!
Заглиблю погляд у Твоім безмежжі —
І все зрине і попливе, як дим... —

Софія... Лавра... Золоті дзвіниці...
І Володiмiр із хрестом в руках...
Привiт тобі! Привiт тобі Столице
Мого Народу, славного в вiках!..

Перехрещуся, підігну коліно —
Чолом тобі, мій Києве, віддам!
А потім підіймуся і повільно
Ввійду, як входять у величний храм!

ЗІРНИЦІ УКРАЇНИ

І що ж зосталося?! Немов полин,
Наш біль у грудях, — як вернути втрати!?.
За нами цвінтар з нагробків — долин,
Та у скорботі посивіла мати...
Хіба не так, о доле! Чи не так?..
Тоді — ще запах вітру та байрак,
Та серед жита закипіла кров,
Та наш Дніпро, розбурханий Дніпро...

Оце зосталось!.. Ні, ще скоростріл
Та по лісах — хуртеча і завія.
І світ, як овоч, ділений навпіл
І, як світильник, наші чин і мрія! —
Де крізь туман, крізь темряву, крізь дим
Видніються стежини — молодим,
Круті стежини, де не був і звір,
Що нас ведуть до верховини гір.

Оце зосталось!... Як зостався дім,
Не дім, а попіл — згарища й руїни,
Та в небі синім, в небі дорогім,
Мов блиск мечів — зірниці України,
Зірниці вічні — срібний водоспад! —
Та гомін з лісу — з-за Дніпра й Карпат,
Де у бою, серед пільми і згуб,
Сія й палає вогняний Тризуб!

ПОЕМИ
”ШЛЯХ У ВІЧНІСТЬ”

”МЕСНИЦЬКІ МЕЧІ”

(1954 — 1955)

ШЛЯХ У ВІЧНІСТЬ*

Йосипові Позичанюкові — Письменникові-Лицареві, який героїчно загинув у революційних лавах борців за волю України.

...Найдальший упав ниць, простяг руку, затиснувши в кулаки колосок з волошкою.

Й. Позичанюк (Новеля "В житах")

I

Хоч би ця темінь скорше пропливла! —
Він говорив і мружив сірі очі...
Хотілося схилитись край стола,
Спочинути — віддати даніну ночі!

Забути все — ці скрипти, цей обман.
Це пустослів'я, сповнене облуди!
Ні, ні! Не спать! Розвіяти туман!
Відкрити вікно! Хай п'ють спрагнілі груди

Терпке повітря, як міцне вино!..
Нахмурився... І знову на папері
Перо скрипіло... Хоч уже давно
Глибока північ прихилила двері...

Уже останній продзвенів трамвай
Десь від Сінного* і затихли кроки
Прохожих пізніх... Ну, а ти все знай
Полоть бур'ян словесний! І мороки

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 265-266).

Не збудешся, аж поки з-за Дніпра
Запаленіє вранішня зірниця...
... Читав новини... — Що це? Що це? Гра?
А може сон? А може тільки сниться?!

Здригнувсь... Не вірив. "Військо ... Волі клич...
Пішли за Збруч"... Яка гаряча мова!
Забилось серце... Похитнулась ніч...
— Ну, Йосипе! Поїдемо до Львова! —

Хтось кинув слово.

— Може... може й так!
Кореспондентом! Що? — радів очима...
...Вставало сонце... Смужка золота
Над Києвом тремтіла, негасима!

* * *

— У місто Лева! — він радів, горів.
— В Галичину! — прощався на пероні.
І світ, здавалось, променів, як спів
І спів, як хвиля на Дніпровім лоні...

— Здіймайтесь, крила!.. В небі голубім
Пливли високі київські дзвіниці.
Софія... Лавра... — спалахи і дим
Твої слави, гомінка столице!

Двигтіла даль... Затиснувши уста,
Ходила осінь, молячись до Бога.
У чистім полі врунились жита.
Кудись вела якась крута дорога...

Шляхи... Дороги... Скільки тих доріг
Він перейшов і гóрами, і дóлом!
Не раз сірів у дощовицю, в сніг,
Загублений за сірим видноколом...

... Вслухався в шум Запоріжжя,
Хортиці робив уклін.
Бачив стрімкі роздоріжжя
Дніпровських ярих долин.

Дихав, засмаглий вітрами,
Чаром херсонських степів,
Чув, як пливе над полями
Дзвінкої сопілки спів ...

Чернігівські смолокури
Стрічали його в лісах...
Подільські узгір'я хмури
Сходив по терпких ночах...

І знов крізь вітри й пожежі
Вчувалось: "Гук, мати, гук!"
І знов із високої вежі
Підводився Кармелюк...

Здригалося Подніпров'я,
Горіла Умань вогнем,
Земля паленіла кров'ю
І дихала полинем...

...Шляхи... Шляхи... А нині, як у снах,
Навіяних вітрами і грозою,
Промінилась ясна Галичина
І княжий Львів жактів поза горою...

* * *

Так ось він, Львів! Як прагнув, як жадав
Зустріть його, мов корабля у морі!
О, княжа славо! Город-сивоглав!
Могутній Лево в гордій непокорі!

Привіт тобі із Києва, з Дніпра,
Безсмертне місто короля Данила!
Це тут, як хан свободу відбира,
То у народу виростають крила!

Це тут, це тут із небом розмовля,
Як видиво, святе верхів'я Юра!
Чому ж горить і знемага земля!?
І кров по бруках, і п'їтьма похмура!?

...Хитаються частоколи,
Розвалюються вали.
Татари. Верблюди. Коні.
Заграви рудої мли...

Колише, вихрить травною
Не буря — хан Бурундай.
Ордою суне, ордою
На галицький вільний край...

Підпалений Володимир
До неба руки простёр.
Львів захлинається димом,
Стікає кров'ю Дністер.

Та зводять вірні дружини
І ратища, і щити.
— За волю! За Україну!
Стояти, як мур, брати!..

Стоять, як мур!.. Стискалася рука...
То рвійним кроком в шумах вечорових
Ішов по Львову, по землі Франка
Новий прибулець з берегів Дніпрових...

II

Там, над Дніпром, ти б не повірив, ні,
Хіба у мріях, оповитих снами,
Що в соняшно-терпкій Галичині,
Колисаний карпатськими вітрами,

Ти пронесеш до синіх верховин,
Як цвіт із ниви — думи колоскові!
Що прошумиш, немов потоку плин
Серед бескидів гомінких — у Львові!

У Львові! Парк ще у сльозах мок,
Але дощам наперекір,
Промінився Високий Замок
І височіли вістря гір.

Зима вже відійшла в Карпати
В свою оселю кам'яну,
І Йосип вийшов зустрічати
Веселу вісницю — весну!

Що принесеш ти Україні,
Співуча госте з-за морів?!..
Димівся, мріючи в долині,
Неначе Київ, ранній Львів!

І ці дуби, і ці верхів'я,
Як Володимирська Гора.
Нема лише степів безмір'я
Та буревійного Дніпра!

Але зоріються Карпати
І соком б'є, немов жива,
Твоя живиця, земле-мати,
Глибинна сила вогнева!..

А що, як "невсипущі очі"
Дізнаються?! Що буде з ним?!..
Він прокидався серед ночі
Залитий потом крижаним...

Хмарки пливли на виднокрузі..
Одно ти, Йосипе, затям:
Оунівці — надійні друзі!
Лиш обминай безодні ям!

Лише зумій, зумій, де треба,
У щасті й горі промовчать!..
Поглянь, як у високім небі
Журливі журавлі ячать.

Криланий ключ, як пісня рання,
У димній далечі зника..
А в думці, ніби сподівання,
Вирує гнів Маланюка.

Він їх читав, рядки вогненні,
Що пропікали серце й кров.
Він дихав важко, невтолений,
Як душу шматував Донцов...

—О! Ви в полоні мрій крилатих,
Товаришу Позичанюк!..
Схопився... — Рута!.. Рута-М'ята! —
І теплим тиском милих рук
Він радо привітав білявку,
Своє чар-зілля!.. Ніби спів
Злетів і тихо сів на лавку
На крилах янгола. Розцвів
Волошки цвіт у світлім житі...
— Як вам поводитьсь?..

—Оце

Збираюсь їхать! — сумовито
Він подивився їй в лице...
— Додому?!

— Власне, на нараду.

До Києва. Дістав листа...
Чому ви... так?.. Ходімо садом...
Доріжка, ніби золота,
Вела поміж росистих кленів,
Рясним посипана піском.
І листя, свіже і зелене,
Щось шелестіло їм обом...

III

Коли ми думаєм про Київ,
То згадується княжий Львів.
Так пісня — мрій і духу вияв —
Розбуджує відлунний спів.

Їх поєднала Божа сила
З небес, осяяних добром...
Гордися, городе Данила!
І ти, столице над Дніпром!

...Три дні був Йосип на нараді
У Києві... Як гомонів
Старий Дніпро! І друзі раді,
Усе питалися про Львів.

Заглиблений в думки і мрії,
Він їм розказував, а сам
Молився Лаврі і Софії,
Вклонявся рідним берегам.

Дивився, як ріка співуча
Котила хвилі в далеч-путь.
І думав-думав... Тут, на кручах,
Поховані герої Крут!

Тут, на Аскольдовій Могилі,
Вогненних душ палахкотінь.
Сам Бог їм, лицарям спочилим,
Віддав підхмарну височінь!..

Хвилюючись, ішов угору
Вузьким завулком. Ось Майдан!
І враз на скелі, як на морі,
Здійнявся бронзовий Богдан!

Неначе кличучи до січі,
Летів із вітром на коні,
І паленіли, ніби свічі,
Софії древньої вогні.

Здавалося, що після Львова,
Співає бронза і граніт,
Неначе радісна обнова
Дихнула соняшно на світ

З висот небесних... Мрії-мрії!
Це тільки вигадка моя...
Поглянь, як біля брам Софії
Сичить отрутою змія.

Усе, як сон. Усе — руїни —
Церкви. Святині. Київ. Січ.
Пливе полями України
Московська всеімперська ніч...

В дорогу! Годі! В путь! До друзів!
Увесь, палаючи, горів...
Прощай мій Києве у тузі!
Мої жалі!.. У Львів! У Львів!

IV

Ранкове місто в легких шумах,
Немов пливло у далину...
— Ну, от і Львів! А я вже думав:
Катівні Липок* не мину...

І Йосип збуджено і радо
Налив вина. — За вороття!..
Ну, як ся маєш по нараді?..
Пиши про радісне життя!

Чи чув? Редактор твердо й гостро
Жадав нових і свіжих тем —
Про братню поміч, про колгоспи,
Про Ельдорадо та Едем...

Ні! Є надійніша стежина,
Його надхнень жива ріка:
Василь Стефаник, Черемшина
І думи рідного Франка!

Про це він буде їм писати!..
Отож рихтуйся скорше в путь.
— У Нагуєвичі! В Карпати!
Де сосни буряно гудуть!

* * *

На обрії димівся чорний Діл,
Мов поринав у забуття й дрімоту.
Шумкий потік в запіненій воді
Несе й гойда вечірню позолоту...

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 265).

Привіт вам, Нагуєвичі й Карпати!
Уклін, о земле — всеплодюща мати!
І вам верхів'я, що дали Співця!..

З тремтінням Йосип оглядав місця,
Де вгледів світ Поет з орлиним зором...
А він, той світ, видзвонював прозоро,
Як молотки у кузні із Гори,*
Шумів, як сосни і рвучкі вітри
В вечірню пору, бурею хитливу...
Кошлативсь обрій — віщувало зливу!
Будь, буре, будь!.. Далекою грозою
Дихнуло в груди... Доторкнувсь рукою
Гарячого чола...О, Боже! Хмара
Пливе, пливе, як виклик і покара...
Та що це? Що? Неначе сам не свій,
Почув хрипкий нестримний крик: — Не смій!*
Не смій! Не смій! — грозило щось до хмари,
А каламуть пливла, як тіль примари...
І враз важчезна стеля над горою
Гойднулася, захитана грозою
І кресом блискавки. Здрігнувся Діл.
Світ стрепенувся, ділений навпіл
Вогненным лезом. Ніби колісниця
Промчала небом... Усміхнувся... Снитися
Чи уявляється?.. Дощу краплини
Упали лунко. З чорної долини
Війнуло вільгістю...

Уже в дорозі

Усе він думав-думав у тривозі.
Згадався Київ... Уявився Львів,

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 266).

Що інший шлях в житті його провів,
Як з друзями, схвильовані, ходили
Вклонитися Франкові... На могилі
Він бачив скелю... Сіра і зловісна,
Вона, як привид, над життям нависла,
Камінна сила!.. З темряви ночей,
Мов сходив там розкутий Прометей
І з відблиском, як обрій пурпуровий,
Світив вогнем на шлях у бризках крові...

І хтось сказав: — Погляньте, в далині
Струснулася Україна у вогні!..
Тоді душа розквітла, як розмай,
Почувся гук, в палахкотінні край,
Та вітру свист, та сполох на зорі,
Та молоти в руках каменярів.
І голос знов, крізь сутінки і млу,
Лунав, як грім: — Лупайте цю скалу!
Лупайте цю скалу! — і мов кришивсь граніт,
І полум'ям запалювався світ!..

V

— Війна! Війна! — стривожений поблід,
Почувши, Йосип. — Боже, там же мати!
Як маю діять? Їхати на схід?!
Ні, ні! Ніколи! Двічі не вмирати!..

Шумів, здригався у тривозі Львів,
Гриміли важко поїзди на Київ!
Ні, ні! Ніколи! Лиховістя днів
Я перебуду в друзів-побратимів...

...Дороги, рвані залізом,
Трясуться і стугонять.
Мостами, узбіччям, низом,
Стежками і навмання,

Столоченими житами,
Збиваючи колоски,
Табунно днями й ночами
Тікають большевики...

Женуть перед себе бранців,
Сіючи морок і жах,
І скачуть як в лихоманці,
Вівчарки на ланцюгах...

А вслід німецька неволя —
Чорної свастики свист...
З розчахнутої тополі
Кружля обгорілий лист.

Ні неба, ні зір, ні сонця.
Дощі. Порожнеча. Мла...
Земле, зроби оборонця,
Щоб волею ти цвіла!..

І ніби ріка невпинна,
Клекоче народу гнів:
— Ні германа, ні москвина! —
Рече громовинно Львів.
— Ні германа, ні москвина! —
Б'є хвиля із берегів!..

Б'є хвиля!.. В сухому гніві,
У скреготі болю й мук,
Підвівся суворий і ніжний
Йосип Позичанюк.

Зривалось хистке склепіння,
Від оплесків дужих рук.
Встав, як народу сумління,
Йосип Позичанюк.

Цвітуть прапорі. Чи сон це ?!
Розмаяний слави гук...
Ішов у промінні сонця
Йосип Позичанюк.

VI

Війна звивалась хижа й невтолѐнна
В пожежі, в куряві, в рудім диму,
Мов над проваллям зігнута гієна
Гарчала в ніч, у сухорєбру тьму...

...Узяв перо... Про що писати
Ти будеш, Йосипе?.. Смутна
Стояла, як в тумані, мати
Така одна, така одна...

О, туго матері і сльози
У смертоносний день війни,
У день погрози і загрози,
Хто з вас не пам'ята, сини?!

Хто не пригадує, як муку,
Прощання невмолимий час,
І материнську теплу руку,
І сум похилого плеча!..

Вихрили образи... О, Мово
Видінь, як спалахи заграв!..
Всю ніч метався він над словом
І ніби літопис писав...—

Шляхи двигтіли під вагою
Залізом кованих коліс.
Тевтон топтав життя в розбої,
Підніс меча — погибель ніс.

Як за татарщини лихої
Отари бранців — гук, яса...
Палають хмар тяжкі сувої,
Горить земля і небеса...

Горіть, горіть! Нехай тоді я
І сам горітиму вогнем,
Як недомучена надія,
Гірким пропахла полинем.

Немов надія!.. Вітер віяв...
Тремтіло у руках перо.
Дивився в ніч. Пожежі. Київ.
Реве і клекотить Дніпро.

О, Дніпре мій! Бурхливі води!
Ви штормом стрінули біду!
Вставай, розтерзаний народе,
І на тевтона, й на орду!..

Здрігались гори і долини
І захлинався скоростріл.
Вставали месники Волині.
Підводивсь Кармелюцький Діл.

— Хвилюйте, береги безмір'я!
— До нас, знедолені сини!
Гриміло зворами Підгір'я
І ярий гнів Галичини...

Вихрили образи... О, мово
Видінь, як іскра вогнева!..
...Хитнулась ніч, і волошково
З'явилась Рута, мов жива...

Нема її, немов зірниця
Згоріла, впавши у блакить...
Буває, болісно приснитися,
І серце в муках защемить.

І стане порожньо у світі,
На цій згорьованій землі.
Лише, у слово перелиті,
Ячать нестихнуті жалі...

VII

І знов дороги — що ж то буде? —
Вітрюга бурю підійма.
Вози, вози і халабуди...
Регоче з півночі зима...

У грудях серце заніміє,
Коли згадаю ту зиму. —
Лівобережжя ціпеніє,
Здригаючи в густім диму.

Ані хатини, ні оселі
Довкола рідної ріки.
У сірій сніговій пустелі
Снують нові кочовики.

Хурделиця несамовито
Вкриває саваном поля,
І на морозі несповите
Квилить, синіє немовля...

А далечінь така безкрая,
Як завірюхи каламуть...
І прусаки — грабіжна згряя —
До фатерлянду пруть і пруть...

На захід — пекло! Схід — неволя!
З Москви — вандали і кати!
З Берліну — свастики сваволя!
Хто вкаже шлях: куди іти?!

Куди іти, о земле-мати!?
Де є стежина? Де тропа?
— В Карпати, сину мій, в Карпати!
В Повстанську Армію — в УПА!

* * *

І він пішов. Були пекельні дні...
Були бої!.. Тепер ось у криївці!
А по шляхах гарчать — тікають німці —
Зими початок і кінець війни!

А далі що? І муки, і полон?!
Москви неволя і народня смута !?
Де ж Україна, що скидає пута?!
Невже це сон? Тяжкий, гарячий сон?!

Ні! Смуток серця хай не обступа! —
Життя чи смерть — війни жорстокі жорна!
Встає народня сила непоборна!
Мов месниця, підводиться УПА!

* * *

*Під рідними соснами їх життя
перетворилось у пісню.*

Й. Позичанюк

Гей, хлопці, ударим прибором!*

Виходьте із міста й села.
З тобою, наш краю, з тобою
На ворога ринемо боєм,
Щоб нам Україна цвіла!

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 266).

Шумлять, наче море, Карпати
Смереками в соняшній млі.
Щоб наша не плакала мати,
Ми підем усі до розплати
За волю на рідній землі!

Як небо широкє й безкрає,
Як жито із світлих ланів,
Хай пра́пор блакитний сіяє
І нам Україну квітчає,
Розкуту навіки віків!

* * *

Віє, мете сніговійця,
Ніби жбурляє злом.
— Треба нам, хлопці, згубиться!
Сніг заміта село.

— Чи чуєш?.. Дивися, Костю,*
Он чагарник і ліс!
Певно в Юшковичах* "гості"...
Як там, Борисе, кріс!?

Вітер кошлатив у полі
Білий лляний сувій.
Раптом: — Монголи, монголи!
Крикнув у сніговій.

Сіпнулися скоростріли
І сколихнули лан.
Летючі вогнисті стріли
Гріли сипкий туман.

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 266).

Гни її, чортову силу!

Бий і вали із ніг!..

... — Що ти, Борисе?..*

Безкрило

Впав на кривавий сніг...

І Йосип, схопивши друга,

Тяжко до лісу ніс.

Та блиснув ножем з яруги

Косих очей проріз.

Враз провалилося поле —

Глухо метіль мела —

І гори, і сніг, і доли

Гостро гойднула мла...

.....

Москвини, татари, монголи...

Темінь, як ніч, лягла...

* * *

Поліг. Погас. Розтанув у імлі.

Письменник. Лицар. І співець. І друг.

Доріг немало зміряв на землі,

Тамуючи і муки, і жалі,

Він відійшов за синій виднокруг.

Поліг. Згорів. Нема його в живих...

І смуток душу кригою пройма...

Та тих доріг, гарячих, вогняних,

Що їхній гук і досі не затих,

Не замете хурделиця-зима!..

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 266).

МЕСНИЦЬКІ МЕЧІ*

Далекі дні, овіяні грозою,
Вже відійшли у вічність, наче спів,
Та дихає понад Дніпром-рікою
Поривний пóдих вогняні́х вітрів.

Встає минуле — мрій і духу вияв,
І губиться, і знову вироста,
Як наш світильник на пригір'ях — Київ,
Як наша мука і ясна мета!

І в непокорі зводиться Трипілля,
Немов надія — промінь з глибини —
Із Вороньків, з Обухова — з довкілля —
Ідуть, ідуть, як месники, сини.

Ідуть у млу, засмаглі і уперті —
З-за хмар пробила громовісна мить!..
Ой, не один дивився в очі смерті,
Щоб Україна сяла, як блакить!..

Минулого не повернуть ніколи,
Та чути віку віщий передзвін...
Спадають зорі. Місяць робить коло.
Іде у бій Зеленого загін.

Як з неба грім, лунає лунко: "Слава!"
Не знаючи в поріві берегів.
Із-за Дніпра омріяна Держава
Підноситься, як сонце і як спів!

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 266).

* * *

Гуде майдан, шумить майдан святкóво,
Куди не глянь: шинéлі, сіряки...
А хто ж то, хто там промовляє слово?
Кого це так вітають козаки?

Чи це клекоче грізне Запоріжжя,
Чи засіяла невгамовна Січ?
...Іде весна по мокрих роздоріжжях,
І їй ідуть схвильовано навстріч...

Ідуть... ідуть... Як гомінкі потоки
Рокочуть з гір, струмують звідусіль —
Пливуть колони на майдан широкий,
Несуть свою надію і свій біль!...

Надію й біль!.. Як розповім про біль я,
Що в грудях не стихає, не вмира!..
Гримить Трипілля, закипа Трипілля,
Як повинь повноводного Дніпра!

Гримить Трипілля!.. Жовто-сині стяги
Гойдаються на вітровім крилі.
Збудили душу в козака-нетяги
Журба віків, і кривда, і жалі...

Майдан притихнув... Промовля Данило.
Замовкли люди, та говорить кров...
Що ж так серця спрагнілі полонило,
Неначе шерех гіллям перейшов?!...

— Вже досить мук... і тюрем, і Сибірів...
Наш Київ знемагає... Знов Москва
Несе неволю... Чуєте, як звірі
Лютуються — вовчиця завива...

У бій, козацтво! Мати-Україна
Чекає нас, синів-січовиків!
— У бій! У бій! — прорвалася лявина.
— За рідний край! — майдан полум'янів...

... — Благословіть нас, тату! — став Данило
І перед батьком голову схилив...
— Хай Бог благословить! — а серце нило, —
— Хай Бог... — промовив...

Козаків розлив —
Жива вода, що рве й лама загати! —
Гримів Трипіллям!

— У похід! В похід!
...Молився батько... Біля хати мати
Тривожно їм дивилася услід...

* * *

Бої... Фронти... Луна Трипілля!
Загомоніли лозняки...
Як буревій, що трощить гілля,
Дихнули гнівом козаки...

Гарячі коні рвуть вудила
І крешуть камінь. Ніч стара
Хрипить, конає скостеніла
По схилах сивого Дніпра.

Хрипить. Московським яничарам
Безвихідь б'є у береги...
І котить хвилі помста яра —
Вогненні хвилі навкруги!

Вогненні хвилі — згубні стріли,
Мов жах полями перейшов,
Аж в небі зорі побіліли,
Тамуючи загуслу кров.

— Ще, хлопці, ще! — як блиск із хмари,
Поривним помахом руки
Кресав отáман...

— Зайдам кари! —

Дихнули гнівом козаки...

* * *

Богуслав понад Россю і Корсунь в боях стугонять.
Біла Церква горить — блискавицями зайдів зустріла.
Пан отáман, як грім...

У Черкасах сідлає коня.

Над Дніпром пролетить. У Тарáщі розпростує крила.

Як вогонь, він випалює й косить бур'ян-блекоту,
Із двосічним мечем викорчовує плем'я Батиїв.
У Трипіллі зідхне, як подивиться в мряку густу,
Де в диму клекотить і палає розтерзаний Київ.

Заскрегоче зубами, наморщить високе чоло,
Стисне в боки коня і, як вихор, шугне в надвечір'я...
Вільна Січ ожила, і козацтво, як мак, розцвіло.
Хвиля б'є в береги — розлилось українське безмір'я!

* * *

— На Канів, лицарі, до бою! —
Заграли сурмою кличі...
І вранці над Дніпром-рікою
Заблиснули месницькі мечі!

— На Канів, лицарі!..

Гармати

Ударили, як грізний грім...
— Тікай, конай, кривавий кате!
Гори у шквалі вогнянім.

— Вгощайся! — рушилися кручі,
І мов валилася земля.
— Напийсь води! — Дніпро ревучий
В священнім гніві промовля...

Та, раптом — що це? — крові плями?!..
Отáмане! Чому поблід?!
Вхопивсь за груди... Смутно глянув,
Як похитнувся сірий схід...

Мигнула біля хати мати,
Немов жива і нежива...
Ревіли над Дніпром гармати
І пахла спалена трава...

* * *

— Спи, батьку! — він витер непрохані сльози
І хрипко промовив, козак сивобровий. —

— Нехай тобі сняться шалючі грози
І лицарі вірні, і пісня з діброви...

— Спи, батьку!.. Трипілля твоє в узголів'ї,
І нива в колоссі, на жито багата!
Прислухайсь крізь сон, як гуде Придніпров'я,
Як славне козацтво січе супостата...

— Спи, батьку!.. І гримнули тричі салюти,
Відлунням відбилися гори й долини...

— Спи, батьку!.. Шаблюки, вогнем перекуті,
Горіли на сонці, як гнів України!

* * *

Зима минула... Одцвіла весна...
Зарослий Гощів* їх прийняв у гості...
Землянки. Нетрі. Ліс. Трясовина.
Та неба шмат, та сонце в високості...

— І хто б міг думати в високу мить
Гарячих рейдів і стрімких походів,
Що доведеться на безлюдді жить,
Що висихатимуть бурхливі води,
І тільки в снах жахтітимуть бої?..

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 266).

— У снах? Ні, ні! Мене підносить мрія,
Що десь Петлюра... Уряд... Є свої!
Ми не самотні! Україна зріє,
Як світлий колос! Ще душа жива!
І кров у жилах закипа, іскриться!.. —

Промовив сотник, і його слова
Дописувала шаблею правиця...
— Так, сотнику! Ще є у нас мечі!
Лише б Зеленого!.. Ніхто не збудить
Отáмана...

— Це добре, що вночі,
Коли пішли із похорону люди,
Подбали ми про вічний супокій —
Переховали Батька... Хижі звірі
Глумилися б у лютої лихій...
О, Божа сило! Бий їх, бузувірів!
Скарай їх, зайдів!

— Добре, що в ту ніч
Переховали й зброю... О, надіє!
І мовив сотник: — Оживе ще Січ!
І знов з Трипілля полум'ям повіє!
Вогнем із яру!.. Яюсь в темноті
Блукаючи, я вийшов на узлісся...
Блідий світанок зорі золоті
Гасив у небі... Наче камінь ніс я...
І враз — як в казці! — блиснули мені
Понад Трипіллям, вкритому імлюю,
Жаскі вогні, запалені вогні!
Мов блискавиці, кресані грозою...

Спливала мла, і густо бурий дим
Дихнув у сутінь, над Дніпром розлиту.
І я здригнувся... Довго ще ходив
І дивувався... Не заснув до світу...

Загомоніли лицарі: — Ні, ні!
То не вогні, то блиск мечів із яру,
Де ми сховали їх у глибині
На слушний час — на боротьбу, на кару!..

На слушний час!..

...І досі уночі,
Як Бог благословляє світло дніни,
Жахтять із яру месницькі мечі —
Святі мечі за волю України!

ІЗ НЕОПУБЛІКОВАНОЇ ЗБІРКИ
”ЦВІТІННЯ”

(1938 — 1939)

БЕРЕЗА
(Баллада)

Береза, станом білокора,
В діброві молодій росла,
До неї у вечірню пору
Вітрець літав, і синя мла
Тремтіла ніжністю сумною
Під легіт тихий. Навесні,
Коли янтарною красою
Сіяли зорі в вишині,
Береза вітер покохала
І переповнена чуттям,
Все кликала його, все звала
Зеленим трепетним гіллям.

І вітерець їй гладив коси,
Співав, голублячи, пісень.
Заплаче мила — сльози-роси
В цілунках вип'є. День-у-день
Він їй шептав слова любови,
До віт жагуче припадав,
І вірилося, що в діброві
Ніхто так щиро не кохав...

Та ось в одну погожу днину,
Коли стояла тишина,
Її коханий не прилинув,
І гірко плакала вона...

Почув те ясен.

— ” Моя мила! —

До неї він прошепотів, —
У вітра випростались крила,

Здійнявсь собі та й полетів
До іншої... Шукай у полі
Його, як кажуть. Молодий,
Натішився — і все, й доволі —
Не легінь він, — пустун лихий.
А я, бач, поруч із тобою —
Хіба ж не пара?.. Я люблю
Красу, завітчану весною,
За тебе душу погублю!”

Береза листячком тремтіла,
В скорботі, в жалоощах була.
І вся в сльозах, вся біла-біла,
В знемозі руки простягла.
”О, красень-ясеню! Мій світе!
Не говори. Для чого це?..”

І раптом вітер, гнівний вітер
Дихнув погрозою в лице.
”А-а, зрадила мене, кохана?!”
”Ні, ні, мій вітре дорогий...”
І зашарілася. Рум’яна
Небога стала... Вітер злий
І слухать не хотів благання,
Нагонив хмари, стугонів,
Топтав, трощив своє кохання,
І полетів серед ланів...

”За що? — стогнала білокора, —
Вернись! — просила — постривай!..”
Вона дивилася з докором,
Як зникнув вітер, стихнув гай...

.....
Відт́оді клонить у знемо́зі
Береза ѓілля до землі.
Ніхто заради́ть не вспромо́зі
Її журбу, її жалі...

МЕТЕЛИК

Метелик срібно́війний,
Веселий і меткі́й,
Квітки цілує в вії
І в білі пелюсткі́.

А як вечі́рня втома
Огорне тепли́м сном,
Метелик, наче вдома,
Ночує під листком...

МЕЖІ

Присвячую моєму Батькові

Межі, мої межі,
Я вас полюбив,
В трав'яній одежі,
Між зелених нив —
Тут на пасовисько
Я воли водив...

Межі, мої межі —
Соняшні стежки!..
Копи, наче вежі,
Вежі, як стіжки,
А там синя стрічка
Тікича — ріки...

Межі, мої межі —
Променистий день
У житах — пожежі
Щастя нам пряде...
Яку ж долю випряде?
Де він заведе?..

Межі, мої межі!
Наче я в чаду,
В степовій мережі
Я кудись іду...
Що я там зустріну?
Що я там знайду?!...

ІЗ КНИЖКИ
"БАГАТТЯ"

(1959)

МИКОЛА ЦЕРІАК

БАГАТТЯ

НЮ ЙОРК - 1959

ЧАР-ЗІЛЛЯ

I

*...То дай мені таке зілля,
Щоб тебе забути.*

Народня пісня

Уже б пора забудь, так ні ж,
Ти мучиш серце до нестями
Нічними снами і неснами
І краєш душу, ніби ніж...

Ти увижаєшся мені
Стежиною в зеленім житі,
Де линули дитинства дні,
Дощами тепло перемиті.

То снишся світлим джерелом,
Що нам — пригадаєш? — обом
В яру між травами несміло
Під вечір тихо хлюпотіло.

То блисне в лісі озерце,
Де вітер шарпа рвійно тіні.
Мигне лице, чиясь лице
У соняшнім палахкотінні...

Замріє в далині курінь,
Повитий степовою млою,
А над срібlistою рікою
На березі — цвітінь, цвітінь...

А он видніється й село...
І я здригнусь, я пригадаю...
І я вже — Боже мій! — не знаю
Чи це було, чи не було...

Як я хотів би все забуть,
Щоб легше стало — дай отрути
Чи зілля — горе перебути —
Мутну чужинну каламуть...

II

*Є у мене таке зілля —
Холодна м'ята,
Як дам тобі напитися,
Забудеш, де й хата.*

Народня пісня

Я вип'ю все... Ну, дай же, дай
Холодну чи гарячу м'яту.
Та чи забуду рідну хату —
Душі дитячої розмай,

Де я побачив Божий світ,
Де радісно коло дитяти
Схилялася ласкава мати
Під шум зелених верховіть.

А в тиші вечора німій,
Коли у небі зорі зріли,
Привітливо вогні горіли
В тій хаті і в душі моїй...

Ну, дай же, дай! Я вип'ю все
Чи чорні чари, а чи зілля.
Я хочу трунку, не похмілля!
Нехай те вітер рознесе!

III

*Є у мене таке зілля —
Вище перелазу,
Як дам тобі напитися,
Забудеш відразу.*

Народня пісня

Я пив... Я пив... Не помага!
Стоїш ти в латаній свитині,
Немов свята біля святині,
Моя вітчизно дорога!

Вже пробував і сон-траву,
А ти все снишся, снишся, снишся...
Моя ти нене, усміхнися
Мені не в сні, а наявú!

ЗОЗУЛЯ

Кує зозуля... Сонце золотить
Верхів'я саду і похилу хату.
Як гарно, гарно!

— Скільки буду жить,
Моя зозуле, вгаднице крилата?

Я, втішений, лічу дзвінкі літа,
І радісно стає мені, малому,
Співать і вірить, бігать і зростать,
Іти в поля, у далеч невідому...

Згадалося... І хочеться мені
Почути знов зозулю біля хати
Та запитати вгадницю крилату
Чи довго буду жить на чужині?!...

ЕЛЕГІЯ

Літ вагота, мов живу я століття,
А як подумаю, ніби й не жив...
Вітер черкнув об стрімке верховіття
І здаленів серед зораних нив...

Днів передзвін і примерклі пригоди,
Стрічі й прощання — я в серці зберіг...
Вбрід переходив я збурені води,
В мряці губився на скрутах доріг...

Все перебуле, мов бур лихоліття —
Сни й крутіжі, як нестримний розлив...
Літ вагота, мов живу я століття,
Я як подумаю, ніби й не жив...

ВЕЧІРНІЙ УРИВОК

Снують вечірні тіні
На снівниці нитки,
У білому кипінні
Вишневі пелюстки.

А яблуна крислата
В рожевому цвіту
Піднісла біля хати,
Мов чашу золоту.

Об шибку б'ється гілка
І бризкає блакить.
Любисток за причілком —
Ну, як же не любить!

Я СТЕЛИВ ПРОМІННЯ

Я стелив проміння в узголів'я
І лягав на ниві горілиць,
То кудись розхристаний ішов я,
То молився, припадавши ниць.

Тишина згортала теплі крила,
Мариво мигтіло в даліні...
Ниво, ниво! Що ти говорила?
Що шептала приязно мені?..

Я довіку не забуду день цей,
Найгарніший із юнацьких днів!
Він відплив, як соняшне суденце,
І ніяк не знайде берегів...

БАГАТТЯ

Воно горіло й гріло коло лісу,
Жаске багаття — вився теплий дим,
Мов розгортав і підіймав завісу
Поміж полями й небом голубим.

А ми сиділи босі, смаглолиці,
Веселі хлопці — друзі-пастушки,
Розповідали дивні небилиці —
Смішні пригоди і страшні казки.

Було бентежно й моторошно трошки.
(Я не забуду казку ту повік!)
Коли хоробро бивсь Котигорішко,
Загонив змія у залізний тік...

Потріскувало вогнище над ровом,
Мов багрянило осінь запашну,
І ми вставали навернуть корови,
Щоб не пішли в чужу озимину.

А ввечері, розкидавши жарини,
Відшукували в попелі гуртом
Печені смаковиті картоплини —
Пастуший підвечірок під ліском...

А як почав водити на ніч коні,
То знов курівся твій, багаття, дим,
І, дивлячись на язички червоні,
Ми слухали, як сивий дід Яким

Розказував до досвітку, до ранку,
Про Україну, про минулі дні,
Немов кресав у чистих душах змалку
Твої, багаття, іскри вогняні.

Вони палали, іскорки тремтливі,
В пастушій ватрі і в ясних очах,
А над полями пролітали зливи
І чорні хмари затемняли шлях.

І там, де предків дотлівали кості,
Чорнів проваллям Гайдамацький яр,
Але вгорі, в Господній високості,
Світив, як жар, ясний Волосожар...

Воно й тепер горить, як там під лісом,
Жаске багаття — сивий, теплий дим,
Мов розтинає й підійма завісу
Поміж землею й небом голубим.

МРІЯ

Вже й сонце не гріє на грішній землі,
Але, ніби промінь, душа паленіє,
Та ще, наче хвиля в хитливій імлі,
Зрина неспокійна, стривожена мрія...

Зрина, і я чую розмову дібров
І шелест колосся — мою Україну!
Зринає та палить і мозок, і кров,
Проходить у снах — і нема їй упину!

МАРИВО

Забутися, згубитися, йти в безкрає...
Не знати нічого: проросту і днів...
Засумувати за тим, чого немає,
Що мерехтить, як мариво, мені.

Як мариво... Не знаю я спокою.
Я не знаходжу місця на землі...
Так, мабуть, лист завихрений грозою,
Тріпоче й б'ється на хисткім гіллі.

БІЛЯ НІЯГАРИ

Ось вона, ревуча Ніягара,
Норовисто б'ється і біжить,
А над нею, мов кипуча хмара,
Піною забризкує блакить.

Хтось зухвало розкида каскади,
І хтось ловко ловить їх у млі...
Ніягаро! Гордосте Канади!
Водяна стихіє на землі!

Я дивуюсь і дивлюсь на тебе,
Згадую, здригаюсь, бо мені
Показався під просторим небом
У своїй, у рідній стороні,
Як і ти — ревучий, норовистий
І несамовітіший стократ,
У невтомних бризках променистих —
Ненасітець, твій Дніпровий брат!
Ти шумиш, а він в воді клекоче,
Ти течеш, а він дрижить, дрижить,
Поривається і дні, і ночі
Вирватись, де сонце і блакить!

НА МАКОВІЯ

Сестрі

Мов видиво дитячих літ
Запам'ятав я трошки,
Як ти збирала в полі цвіт —
Ромáшки і волóшки.

Як пахли пелюстки жоржин,
Настурції та м'ята,
Як виглядала через тин
Чи в церкву йдуть дівчата.

Як під щедротами тепла,
Мов мак на Маковія,
Пишалася, росла й цвіла
Твоя дівоча мрія...

Тепер усе у даліні,
Мов мариво сріблясте...
Та чую запах, як у сні,
Твоїх настурцій, Насте!

ДЕРЕВІЙ

Приснилося, як літом
У тиші голубій
Біліє білим цвітом
На межах деревій...

Деревіє!
Де ти вієш?
Де ти половієш?
Чом ти знову полем ходиш,
Неспокійна мріє?
Чом ти знов бентежиш душу,
Як вином, надіє?!

... Ні трунку, ні похмілля
У чужині чужій...
А десь цвіте чар-зілля
І віє деревій...

НА ПАСІЦІ

Макареві П. Сидоренкові

Дзвенять на сонці яснокрилі бджоли,
Несуть із квітів мед у стільники,
Немов вони невтомлені ніколи,
І пасічник, що вже віддалекі
Вклоняється і зустріча: ” Дай, Боже!”
І відрухом привітної руки
Запрошує у сад, вгоща, чим може:
Янтарним медом — із небес нектаром,
Як пасічникові угощати гоже...
І враз і мед, і сад пропахнуть чаром,
Немов це не чужий ”Бам-Брук”,
А свій струмок, що протікає яром
Серед зелених у цвітінні лук.
А там, за луками, розлоге поле
І бджіл у гречці мирний перезвук,
Якого не забути нам ніколи!..
О, світлокрилі трудівниці-бджоли,
Ви всюди десь знаходите меді!
Лише старенький пасічник ніколи
Їх не знаходить! Де вже не піди, —
Не той він, мед, цілющий мед Вітчизни
Із цвіту лип, акацій і гречок!
Не те і небо в барвах голубизни!
І тільки спогад кетягом думок
Злетить, як рій, і є такі хвилини,
Що й тут, немов куточок України!

ТАК ХОЧЕТЬСЯ

Так хочеться почути, як перепел
Запідпідьомкає у темнім просі,
Грудьми припасти до зелених зел
На тій межі, що може ще і досі,

Пропахнута медовим чебрецем,
Веде у даль розлогими полями,
Де сонце сяє золотим вогнем —
Господніми щедрóтами й дарáми.

Так хочеться побачити літом ліс,
Що сивою стіною даленіє,
Де я блукав, де я співав і ріс,
Де ти цвіла, моя дитинна мріє.

Так хочеться... Та як зловити тїнь,
Коли рука мов падає безсило...
Так хочеться... Як добре, що хотїнь
Спрагніле серце ще не погасило!

КОЛИ ТИ ЗГЛЯНЕШСЯ

Коли ти зглянешся, ласкава доле,
І я уранці стану над Дніпром
І знов побачу рідний ліс і поле,
І сині гори, оповиті сном...

Коли ти заскрипиш, старенька брамо,
Вітаючи синівське вороття,
І ти зустрінеш на порозі, мамо,
Свого сінка — заблукане дитя...

Коли він знову приятний притулок
Душі віддасть, вітцівський оборіг,
І я зніму з плечей важкий ладунок
Далеких мандрів і чужих доріг... —

Я скрикну: — Щастя більшого не треба!
Для серця досить щедрости й тепла!
Ти милосердним стало, світле небо!
Ти, доле, доброю була!

ГЕРОЇ

Сира земля... Важкі могили...
Чужий Париж і Роттердам...
Як тяжко згадувати нам —
Там ми вождів похоронили...

...Тоді, немов не стало сонця
І день поникнув і погас,
Коли ми йшли на Монпарнас,
Коли він відійшов від нас —
Не стало волі оборонця...

Не стало... Україна-Мати
Ридала нишком уночі
І чула, як Його кличі,
І рвуть, і кличуть до відплати !

Ще буде бій! Ще буде буря!
Ні, ні! Наш Симон не погас!
Він, як світильник, серед нас,
Отáман, Провідник — Петлюра!..

Хотілось Дніпра, а хлюпочеться Сена,
Хотілося Києва — грима Париж...
Душа, наче рана, палає вогнінна —
Чи й Ти, Україно, вогнінно гориш?!

Хто викреше іскри, і велич, і славу,
І хто поведе нас, як Симон повів
Шляхами-путями на рідну Полтаву,
На Київ, на Львів!?

...Мов срібний місяць на підповні,
Підвівся, втер сльозу Полковник.
— Не треба сліз... Нам треба чину! —
Розкуть вітчизну — Україну!

І з ним, мов стало легше нам...
Ми йшли, роковані на муку,
Плече-в-плече, рука об руку
Назустріч бурі і вітрам...

Та раптом... — Боже! — Роттердам...
Пекельний дим, кривавий брук
І помах похололих рук...
Полковника поблідлих рук...

Тоді, немов настала ніч,
Хитнулась темінь біля віч,
Мов за безсилий небосхил
Упало сонце. Ніби крил
У нас не стало... І серця
Боліли, бились без кінця —
Вітчизна втратила Борця,
Схилялася, як мати в тузі...

— Як будемо ми жити, друзі?!

Тоді, мов дуб, що виріс гінко,
Зависочів, устав Чупринка,
Правицю праведну простяг —

І синьо-жовтий рідний стяг
Залопотів, замайорів
На сонці, в шумі яворів,
На полонині голубій —
УПА ішла на бій, на бій!

У сніжну стужу ворог лютий,
В залізо й панцери закутий,
Розкрив заховану криївку...

Буй-туром гримотів Чупринка,
Виргав вогненно скоростріл,
Що все дрижало — гори й діл...

Та хижий ворог в бурі злив
Залізом бункера залив,
Вогнем палив і попелив,
Стоптав, зрівняв з землею ліс
І попіл розметав, розніс...

Дарма лютуєш, чорний кате!
Той попіл кличе до відплати!
Він жевріє і дні, і ночі,
У грудях б'є, в серцях стукоче...

Сира земля... Важкі могили.
Там, де Париж і Роттердам...
Де ж відшукати третю нам?
Нема її... Не хоронили
Свого Героя-Генерала.

Лише, як вістка та настала,
Ми низько голови схилили,
В лісах, серед густої мли
Уклін дозёмний віддали
І в бій на ворога пішли,
Щоб відплатить за Генерала!

Неначе буря рокотала
УПА в Карпатах. Грізний грім
Котився шквалом вогняним —
Ніхто спинить його не в силі!

А як стрічаємо могили —
Уклінно голови похилим,
І знов крізь дим, крізь буревій
Усі — на бій! Усі — на бій!
За Україну всі на бій!

ОЛЕНА ТЕЛІГА

Зловісний вітер із гірських узбіч, —
Вона ж світила з вірою ляпаду
У чорну ніч лихого листопаду,
У Київську кипучо-темну ніч...

І покидала й знов його зустріла,
Трагічний Київ, ранений в боях...
Яка дорога довга й обважніла
І смерти згубний і короткий шлях!..

Ще вчора переходили заґаги,
Ясніли вогники з привітних хат,
А нині карка знавіснілий кат —
Тупий і куций німець вузлуватий...

Нічна безодня, яр та безгоміння...
Чи шпиль, чи спад, чи спалах угорі?!
... Зоря погасла, та її проміння
Палахкотить і світить без зорі...

ІВАН ІРЛЯВСЬКИЙ

Було, в хурделицю і стужу
Він душу зогрівав недужу
У братній стрічі і теплі...

Тоді тевтон у темній люті
Шалів, а я, мов на розпутті,
Губився на своїй землі.
Немов чужий став рідний Київ
У навісній, як смерть, війні,
І ми у пеклі чорторіїв
Переживали чорні дні...
Як гірко й сумно, Друже-Брате,
Що Ти не пережив! Що Ти
Попав у хижі руки ката...
І нам уже не віднайти
Ані могили, ні хреста.
А Україна, рідна мати,
Схиляється, немов свята,
Та плачуть у журбі Карпати... —
Земний уклін Тобі, мій Брате!

ПЛАЧ

Пам'яті письменника Володимира Русальського

Тепер не знає в тузі Мати
Звідкіль Тебе вже й виглядати:
Чи з гір високих чи з долин
Прибуде найдорожчий Син,
І хилиться, немов билина...
Десь там, як мрія, Україна
Жахтить за дальніми морями,
А тут, серед німих могил,
Нема ні вітру, ані хвиль...
Не віриться... Ти поміж нами!
Ти поміж нами, Друже-Брате,
Не у Австралії спочив...
Ми підемо волошки рвати
В житах, серед небесних нив,
І нас остудить вільний вітер
В жагучу і жадану мить...
Як солодко, пресвітлий світе,
Любити, жити і творить!..
... Нема нічого...Спека, спека...
Та чужина, гірка й далека,
Та прерій висохлі рівнини —
Ні прохолоди, ні води...
Прилинь же, вітре з України,
І хоч могилу остуди!

ГОРЯТЬ ЇХ ДУШІ

Вони стискали з болю зуби
Бліді, як смерть.

— Нехай ідуть!

За руки, сестри! Хай ідуть!
Помрем чи загородим путь!
Нам, каторжним, не страшно згуби!

Та раптом, ніби в дикім танку
Загуркотіли сірі танки...

— За руки, сестри!...

Вітер з гір

Черкнув об каторгу Кінгір,
Неначе стрепенув Кінгір...

— Їм не пройти! Їм не пройти!

О, милий Боже, захисти!..

Простоволосі, почорнілі,
Ряди жінок заціпенілі...

— Їм не пройти! Їм не пройти!

Чого шалієте, кати!?

На кого повернули стріли!?

На безборонних!?

Оніміли...

І порятунку вже нема...
Неначе похитнувсь туман
І задрижали доли й гори —
По їх тілах повзли потвори...

То був страшний, страшний кінець —
П'ятсот розчавлених сердець,
І кров, і скрегіт, і відчай...

О, Україно, пам'ятай!
О, брате й сестро, пам'ятай!
В чужій землі вони не сплять,
Бо мліють, гліють їхні кості,
А у небесній високості
Їх душі, як вогонь горять...

ЗОЛОТІ ВОРОТА

Сяє сонцем княжа позолота,
І мов знов із вікової мли
Височіють Київські вали
І промінять Золоті Ворота.

Ніби чути на Великім Полі
Гуп копит, і крик, і тупіт ніг —
Утікає дикий печеніг,
І лунає слава на Подолі.

А Дніпро розкинувся по обрій —
Не спинить ні бурі, ні вітрам!
І ідуть у Київ, як у храм,
Після бою русичі хоробрі...

... В надвечір'я соняшна заграва
Заливає київську блакить,
І, здається, знову гомонить
Яра велич князя Ярослава.

То за муром, сивим і заснулим,
Рветься вгору, повен через край,
Золотоворітський водограй
І шумить, сумує за минулим...

МАЙДАН СОФІЇ

Як він пресвітло височіє
І рветься рвійно у блакить,
І променіє, і горить,
Той день, той день, свята Софіє!

Тоді неначе із руїни
Підвівся Київ — грізний вал —
І заgrimів Універсал
Про волю й долю України.

Немов би засіяло небо
І Володимирська Гора,
Коли від Збруча і Дніпра
Зійшли брати й сини до Тебе...

Нехай же світиться, Майдане,
Наймєння світлєс Твоє!..
Як сонце сходить і встає,
Ми вірим: Україна встане!

С И Н О В І

* * *

Ти у шпиталі спиш, моє дитя,
Проживши тільки день на білім світі...
Які вінки сплете тобі життя
Чи лаврами, чи тёрном перевиті!?

Які шляхи-дороги зміриш ти —
У чужину чи в рідну Україну?
Життя прожить — не поле перейти,
То ж спи і сили набирайся, сину!

А як прокинешся у ліжку голубім,
Кричи і клич — хай крик усіх розбудить!
Вдихай повітря всім еством своїм
І пий спрагніло материнські груди.

Вдихай і пий! Вслухайся і дивись
На світ цей, повен мўзики і мўки...
Хай над тобою сяє неба вись
І Бог тримає милосердні руки.

* * *

Птах засріблється — ти стежиш очима,
Гілля гойднеться — ти ловиш рукою...
Що це співа над тобою, з тобою —
Промінь із неба чи радість незрима?

Що прозирає прозора крізь зелень —
Цвіт барвінковий? Ромашка на ниві?..
Сину! Нехай у дзвінкім переливі
Буде, як пісня, вік твій веселий!

* * *

Ти усміхаєшся, ти простягаєш руки,
Ти щось говориш сонцю і весні,
Ти ловиш світ, великий і стозвукий,
Мов зайчика, що грає на стіні...

Моє мале! Я сам ловлю, як хвилю,
І світ, і світло — голубий розлив! —
Хоч рано, сину, наче казку милу,
Своє дитинство в полі загубив.

Де ж ти загубиш?.. Тут, на сірих бруках?..
І що ти знайдеш, сину, в чужині?!
... Лови ж цей світ, великий і стозвукий,
І усміхайся сонцю і весні...

* * *

Пролине хмарка... Вітер голубий
Шарпне за поли тиху тополіну...
Вітрила вірні рвуться до плавбі —
Це — радість, сину!

Прорізатъ далеч, гостру і густу,
І, після мук та спраги до загину,
Зустріти дім і рідних у цвіту —
Це — щастя, сину!

* * *

— Дай руку, татку! — скаже ніжно син...
Моє дитя!.. Із розпачу й розпуки
Я сам хотів би крізь життєвий плин
Іти із батьком, взявшись за руки.

Я сам хотів би в життєвій ході
Своєму батькові погладить скроні,
Поцілувати в горі та біді
Пошерхлі і спрацьовані долоні.

Тоді, можливо, стало б легше жить
Чи пережити нам важку годину...

.....

— Дай руку, татку! Татку, поможи!
— Ходімо, сину!

*

* *

— Куди ж ти підеш? У світи безкраї?...

— Піду я, мамо, долю доганяти!...

Відгóді завжди бачу в небокраї,

Як маячіє й марить скорбна мати...

Я вік караюсь, що її покинув...

І він відходить, вік мій хмарно-мрячний...

То ж вибирай, дитя, не ту стежину,

Що батько вибрав, батько необáчний!

*

* *

Що я тобі придбаю, моя дитино, мій сину,

Коли в самого ні пня, ні хати,

Коли в самого десь плаче мати,

А я... Що маю? Долю чужинну...

Що ж я тобі zostавлю, моя дитино, мій сину,

Хіба́що серце зотліле з муки?

Хіба́що світ цей, повен розпуки,

Та думи, думи про Україну...

* * *

Ти її не бачив, Україну,
Рідну землю прадідів-батьків.
Ти не знаєш, як у бурю, сину,
Б'є Дніпро, виходить з берегів.

Як в садах, наливаних красою,
Не стихають сірі солов'ї,
Як жагуче дихають весною
У вечірніх сутінках гаї.

Ти не бачив, сину, як у полі
Достигає жито золоте,
Як шумують повинню тополі
І на сонці соняшник цвіте.

Ти не бачив, але чуєш, сину,
Що вона живе в твоїх думках,
В мові, в казці, у ясных очах,
Ніби співи мами — Україна!

* * *

Колись, як виростеш, а я вже, сину,
Не буду біля рідних берегів,
І ти під вечір, в лагідну годину,
Очима пробіжиш цей вірш, цей спів, —

То не сумуй — не треба сумувати! —
Утри сльозу, що затуманить зір,
І йди в поля, у ліс — природа-мати
Була й мені розрадою, повір...

Любив я слухать, як шумує нива
І рвійно дуб із вітром гомонить,
Як над Дніпром пройде співуча злива,
Гойдаючи схвильовану блакить...

Я млів від щастя, як у темнім просі
Озветься перепілка серед піль,
А на траву спадуть прозорі роси,
Як сон, і радість, і пекучий біль...

Я не дослухав... У терпку хвилину
Взяли мене до іншої плавби...
Таке життя! Такий цей світ! Мій сину,
Ти додивись, дослухай, долюби!

6 липня 1952 — 6 липня 1954

Я СНЮ І ДОСІ

Вузька дорога в'ється і зника
Покрученою стрічкою у горах,
Мов виринає й губиться у зворах,
Хитлива, і химерна, і хистка.

І вмить війне, як вітром у грозу,
І зникне втома й навісна дрімота, —
Між горами замаячать ворота —
Байдацькі кам'яні ворота
І море! Синє море унизу!..

Там, на схилистих берегах Дніпра,
Де сивих брам легенда височіє,
Де сяє Володимирська Гора,
Я снів про тебе, буряна стихіє!

Я снів... І ось він, мій небесний Крим!
Стрімчасті кручі і верхи Ай-Пётрі,
І несходимі та ненатлі нетрі,
І ватри в горах гіркотливий дим.

А поміж хмар невинний молодик,
Мов споглядає ревно серед ночі,
Кримчанки чорні та блискучі очі,
І слухає душі роздертий крик...

Я сню і досі... Море... Гори... Крим...
Мигне магнолія рожево-біла...
Все одцвіло... Усе пройшло, як дим
Тієї ватри, що вогнем горіла.

ХВИЛЯ

Ти до мене з моря бігла
З розпростертими руками,
Ніби хвиля ніжно-біла,
Спотикалася об камінь.

Чи то ти, шумлива хвиле,
Хлюпотіла, повна сміху?
Чи то ти, дівчатко миле,
Розсипало серцю втіху?

У терпкому поцілунку
На яснім піщанім лоні
Я вчував, немов у трунку,
Моря запахи солоні!..

КИПАРИСИ

Ряд кипарисів у долині,
Немов тополі в Україні
Поривно рвуться в височінь,
Але внизу лишають тінь.

Чи не пускає сірий камінь,
А чи поріви замалі?..
Так ми здійсмаємось думками
І зостаємось на землі...

ДІВЧИНА З ГУРЗУФУ

Було це зовсім випадково:
Я щось сказав чи мовив слово,
Вона всміхнулася, і ми
У сяйві місячної мли
Пішли у мовчазливі гори...
Внизу шуміло Чорне море,
Немов вело сердито річ,
Жбурляючи кипучим валом,
Та нас вкривала кримська ніч
Непогрішимим покривалом...
Ні, ні! Довіку не забути,
Як спав між горами Гурзуф,
А ми... ми не могли заснути,
Нам не давав магнолій дух...
... Згадалося... Як не згадати! —
Шатро небес, шовкові шати,
І поцілунки, і обійми,
Як тамували в грудях біль ми,
Як посміхався молодик,
Що до кохання я не звик...

Хвилино щастя! Ти була?
Чи то лише імла, імла,
Неначе хвиля нетривала...
О, юносте, якби ти знала!
О, старосте, якби могла!

ЛАСТІВЧИНЕ ГНІЗДО

Край кручі, що торкає хмару,
Край моря, де хитається імла,
Де буря гонить хвиль отару,
Мов ластівка гніздо собі звела.

Воно стрімчасто височіє
І ніби рветься в сонячну блакить,
І хочеться їй собі, Надіє,
Як птах, гніздо над скелею змостить.

І хочеться до небокраю
Злетіть, як пінява морська вода...
Чого ж, мій Боже, я не маю
Ні ластівки, ні ласки, ні гнізда?!

МІНАРЕТ

Підвівся вгору мрійний мінарет,
Неначе прагне полишити гори
І вирватись на волю, на простори
Із потемнілих і тісних тенет.

Над ним небесний голубий намет,
Мов розстеляє зоряні узори,
А в далині задихалося море —
Розбурхав води буревійний лет...

Свавільний вал до берега прибрів
І, глянувши із-під навислих брів,
Запінений, замірився до битви.

Та із балькону мудрий муезин,
Як вірний син знедолених долин,
Закликує до віри і молитви.

НА МОГИЛІ СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО

Стуляє день важкі повіки
І падає, немов у морок.
Він тут замовк, замовк навіки.
Співець безсмертних співомовок.

Нема барвінку, ні калини,
Лиш кипариси рвуться вгору
Та часом вітер з України
Війне, прилине в пізню пору.

Зашелестить: — Розвійся, ноче,
Із надмогильним безгомінням!
А вранці сонце спрагло хоче
Пробитися ясним промінням...

БАХЧИСАРАЙСЬКИЙ ВОДОГРАЙ

Грайливо ллється через край,
Розхлюпує проміння-блиски
І у знеможі ловить бризки
Бахчисарайський водограй...

Стою, дивлюся, повен дум...
Де чулася оця скорбота?..
Згадалось... Золоті Ворота,
Та водограй, та рідний шум!..

Кому ці скарги на землі —
У Києві й Бахчисараї?!
Кому шепочуть водограї
Свою журбу, свої жалі?!

АЮ-ДАГ

Він воду п'є, спрагнілий Аю-Даг,
Ніяк жаги своєї не вгамує,
А гнівне море піниться й шумує,
Веде з ведмедем безнастанний змаг.

Він не вважає, він допавсь до благ,
І, згорблений, неначе і не чує,
Як сірий шквал і міниться, й лютує,
І хвилі котять натовпом ватаг...

Шумуйте, шторми! Війтеся, вітри!
Крутіть смертельні смерчі догори
Гримучою і грізною гурмою!

Он червоніє дальній небозвід
І у кипінні рвійного приборю
Вже захлинається Гора-Ведмідь.

29 КВІТНЯ 1918 РОКУ

У сивім димі тоне Севастопіль,
І враз, немов на вітровім крилі,
Злетить минуле, — ні, не сірий попіл —
Замерехтять у соняшній імлі
Моєї України кораблі:

Супроти вітру випинають груди,
Мов розтинаючи глуху глибінь...
А у порту, як на Великдень, люди
І чайки рвійно-миготлива тінь —
Моєї України широчінь!

Той день розквітнув у веснянім квітні,
Як під блакиттю кипарисний Крим.
І засіяли рідні і привітні
З-над синіх хвиль, з-над моря, догори
Моєї України прапори!

У СВЯТ—ВЕЧІР

Як я чекав їх, тих годин святкових
В Господній Вечір — хвиле золота! —
Коли збиралась у широких колі
Уся сім'я, привітна і проста.

Коли так ясно пламеніли свічі
У світлій хаті і в душі моїй,
Коли так щиро я дивився в вічі
Незнаній долі, сповнений надій...

Тоді в Свят-Вечір, як у Божім раї —
В своїй господі і в своїм гурті,
Не думав я, що є світи безкраї,
Що хтось без рідних, хтось шука путі...

Не знав, не думав, що до сліз, до болю
Хтось мучиться, хтось корота літа,
Що десь комусь зима у сніжнім полі
Не тільки шлях, а й стежку заміта...

Тепер я знаю... Доля хилить плечі,
Лукава доля — в вихорі доріг...
Та вірю, вірю: знов у Святий Вечір
Переступлю я батьківський поріг.

І знов збереться у широких колі
Уся сім'я, привітна і проста!..
Як я чекаю їх, годин святкових,
В Господній Вечір — хвиле золота!

ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ

Немов було це, Боже, не за морем,
Не там сичання чулися зміїні,
Твоє розп'яття, повне болем-горем,
Твою, Ісусе, невтошиму муку,
Твій, Боже, смуток, розпач і розпуку
Кати вчинили в нашій Україні.

Уже не дні, Ісусе, не години —
Віки туман і морок над землею,
Пливе пітьма полями України,
Як і тоді в далекій Галилеї,
І люди бродять пусткою без роду,
А ворог сіє сім'я зловороже...
Коли ж мине, коли ж мине, мій Боже,
Велика П'ятниця мого народу!?!..

ЗНАК ХРЕСТА

...Бій не вщухав. Тряслася і гриміла
Суха земля, розпалена, як жар.
Метались танки. Згуба чорнотіла
Кружляла круком, заглядала в яр.

Безтямна та безверха безнадія
Брела, немов безвихідь, навпростець...
— Невже це смерть? — і затрясло Андрія, —
Як відвернуть безжалісний кінець?..

Він пригадав... Згадав... Як не згадати,
Коли його, малого, рідна мати
Ласкаво вчила "Отче наш" колись!
"Мій, сину! Богу щиро помолись,
У горі й щасті ти перехрестись!"

Він пригадав: у Києві, що збоку
Палахкотів у вирі вогнянім,
Вона, старенька, щовесни, щороку,
Говіть ходила, — в Києві святім!

Андрій здригнувся. Несміливо рукою
Торкнувся чола — о згадко золота! —
Торкнувся грудей правицею хисткою —
Перехрестився! — світлий знак хреста!

І враз урвався, змовкнув гуркіт грому,
Затихла астма смерти і атак...
... Бог дарував життя! Підвів із гробу!
І вояки у п'одиві німому,
Хрестилися! о, животворний знак!

АПОСТОЛ

*На вічну пам'ять основоположникові Української
Автокефальної Православної Церкви — Митропо-
литові Василю Липківському.*

Він, наче світло, засвітив благовістя:

”В Україні
віродилася
Церква
Христова!”

Завесніло... На тополі запромінилось листя —
Зазеленіла обнова!

Землі, вогню, води й повітря обнова,
Спалахи духу і думки людини.
Квітувала, як жито, доля колоскова —
Суцвіття святої години!

Зглянулось небо — зоряністі обійми!
Зоряністі обійми — привільне причастя!
Через кладку віків, мучеництво і біль ми,
Як свічки, засвітили щастя!
Із незрячих — ставали видющі,
Оминали безодню крутизни,
І спрагло пили води цілющі
Із джерел Віри й Вітчизни!

Дзвін вічовий — дзвін волі
Сколихнув хвилями мрії.
Дзвін — як відлуння долі
Із святої Софії.

Бий, дзвоне, бий!
Чорну хмару розбий!
Нехай хмара — на татару!
А сонечко — християнам!..
Бий, дзвоне, бий!
Чорну хмару розбий!..

Даль розгойдувала і снувала
Мелодії неба й вітру,
А сонце вставало і цілувало
Його апостольську митру.
А сонце вставало роси пити,
Будило степову бранку...
Ніколи нікому не розбити
Кришталю синього ранку!

Сивий Апостол правди з-під Золотої Липи
Поклав на вітар життя, а на жертovníк
— жертву.
Мудроходець! Небо послало Його засвітити
Боже світло — Українську Церкву!

ІЗ КНИЖКИ
”ВОЛОШКИ”

(1969)

ВОЛОШКИ

Ми ходили в поле зранку —
Я, Богданчик і Оксанка.

І у житі між стеблінок
Назривали волошінок.

І мені здалося трошки,
Що синесенькі волошки
Під промінням сонця зранку
Ніби очі ув Оксанки.

А Богданчик гордовито
Нам промовив: — Стигле жито
І волошки світлосині —
То — мов прапор України!

ПЕРЕДВЕСНЯНЕ

Вітер зиму розтряс,
І в лісочку
На горбочку
Виріс ряст, синій ряст.

Глянь кругом: вгору, вниз —
Вже весніє,
Сонце гріє,
Квітне жовтий нарциз...

Квіти жовті, квіти сині —
Милі барви в Україні!

ВЕСНЯНІ СНИ

Спи, синочку... Ходить сон босенький
По квітчастім килимкú м'якім.
Спи, дитино... Люлі, мій маленький,
Хай нам Бозя зберігає дім.

Хай тобі, синочку мій, присниться
Сірий зайчик, що біжить здаля;
Як уранці молода лисиця
Замітає хвостиком поля...

Як іде весна й веселий вітер
Заплітає віти на вербі,
А у лісі, сонечком пригріті,
Проліски розквітли голубі...

ЧОРНЕ МОРЕ

*29 квітня 1918 року на Чорному морі замаяли
Українські жовтоблакитні прапори.*

Грає море, Чорне море,
Котить хвилі, наче гори,
Що нуртуються в імлі
І гойдають кораблі —
Українські кораблі!

А на вітрі майоріють,
І лопочуть, і зоріють,
Рвійно рвуться догори
Синьо-жовті прапори —
Українські прапори!

МІСЯЦІ

СІЧЕНЬ віє навкруги,
Навіває скрізь сніги.

ЛЮТИЙ кригою кус
І морозу додає.

БЕРЕЗЕНЬ встає зі сну,
Кличе весело весну!

КВІТЕНЬ вийшов на грядки
І розсаджує квітки.

ТРАВЕНЬ, радий до забав,
Бродить босий серед трав.

ЧЕРВЕНЬ нам приносить грім,
Свіжі ягоди у дім.

ЛИПЕНЬ нас не забува
І несе рясні жнива.

СЕРПЕНЬ на току давно
Насипа в мішки зерно.

ВЕРЕСЕНЬ збирати рад
Яблука та виноград.

ЖОВТЕНЬ ходить по лісках
У жовтеньких чобітках.

ЛИСТОПАД гойда гілки
І розтрушує листки.

ГРУДЕНЬ в білім козушку
Їде в саях по сніжку.

ДУБ

У селі Будищах, поблизу Кирилівки, росте величезний дуб, під яким переховувався Тарас Шевченко, коли був малим хлопцем.

Той дуб, що у саду росте розлого,
Багато бачив доброго й лихого,
Як батько руки — віти простягає:
— Тікай до мене, синку! Тут немає
Вже небезпеки. Ось моє дупло,
Що дасть тобі і сховок, і тепло...

І от Тарас, захований в криївці,
Віддихався... Десь у кошарі вівці
Замекали... Підводився, вставав
Весняний ранок. Дзвінко серед трав
Цвіркун цвірчав... Десь півень проспівав,
І жайворон озвався серед нив,
І соловейко Будища будив...

А дуб шумів тихенько без упіну,
Немов радів, що заховав хлопчину.

КАЛИНА

У селі Кирилівці, на леваді, поблизу подвір'я, де стояла хата батька Тараса Шевченка, росте рясна калина, під якою переховувався Тарас від злої мачухи. Сестра Катерина носила Тарасові їжу та навіть бавилася з ним.

Із хати вийшла Катерина.
Спішить. Заглянула в куці.
Нема...

— Піду ще до калини.

Десь братик мокне на дощі...

— Ти тут, Тарасе! — шепче тихо...

І ось і братик, і сестра
Забудуть мачуху та лихо,
Що вже й до хати йти пора.

Забавляться, як, звісно, діти...

— А я ще й їсти принесла!
Ось хліб і сіль...

Зелені віти

Ховають їх від горя й зла.

Неначе знала та калина,
Схиливши листяний намет,
Що із маленького хлопчини
Зросте великий наш поет!

РАНКОВІ СПІВИ

Вранці я, матуся й тато
Вийшли сонце зустрічати.

Ми зайшли в садок утрюх
І почули: тьох! тьох! тьох!
То виспівував раненько
На калині соловейко.

І зозуля у ліску
Нам кувала: -ку-ку-ку!

А сіренький горобець,
Скакунець і молодець,
Прилетівши під курінь,
Цвірінчав: цвірінь-цвірінь!

ЧИМ ХВАЛИЛИСЯ ПТАХИ

Качка каже: "Дзьобик мій
Помага мені хутчій
Діставати добру їжу,
Як у воду я залізу".

Дятель мовив: "А своїм
Дзьобом, гострим і міцним,
Я ловлю на деревах
Короїдів і комах".

Відізвалася й сова —
Прекудлата голова:
"Мій також не є абищо.
Я виловлюю дзьобищем
У лісах, серед ланів
Непотрібних гризунів".

МУДРІСТЬ ПРО ПОГОДУ

Ластівки літають низько,
То вже дощ та буря близько.

Цвіркуни цвірчать на ниві —
Будуть теплі літні зливи.

Рівний дим із димарів —
Сподівайся гарних днів!

Місяць в темножовтім колі —
Буде дощику доволі!

На пісок вилазять раки —
Це грози й дощу ознаки.

Кішка дряпа ніжки столу —
Сніг засипле місто й поле.

Паморозь на вітах рясно —
Буде сонце, буде ясно!

Синє небо, рвані хмари —
Прийдуть дні, як літні чари!

ПЕРШИЙ ПОЛІТ*

Зліз жучок-горбачок
На малесенький сучок.

— Ой, як високо отут!
Дайте швидко парашут!..

— Та чого ти так поблід? —
Обізвався жук-сусід. —

Ти хіба не маєш крил?
Чи жалієш, може, сил?..

Щось жучок сказати хотів,
Та хитнувсь — і полетів!..

ПІСЛЯ ДОЩУ

По дощі і зливі вліті
Блисне сонце золоте,
І край неба із привітом
Нам Веселка розцвіте.

А вночі, як наступає
Тёмрява в німих полях,
Нам Весельчин брат сіяє —
Зоряний Чумацький шлях!

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 267).

СОНЯШНИК

Він виріс гінко біля хати,
Серед городини в цвіту
І, мов хотів найвище стати,
Підвів голівку золоту.

Підвівсь, заглянув у віконце
І тінь залишив на стіні.
— Вставайте, діти! Сходить сонце
Он там, у синій даліні!

Он там, он там засяло світло, —
Де Україна — рідний край! —
З-за чорних хмар воно розквітло
І звеселило небокрай!

Він став, немовби на коліна
І голову схилив на схід,
На схід, на схід, де Україна,
Неначе мати край воріт!

ДОПИТЛИВІСТЬ

Білобровий хлопчик Юрчик
Неспокійний, наче в'юнчик,
Він — допитлива дитина —
Тільки-но почнеться днина,
Все питає маму й тата:

— А чи має ноги хата?

— Ні, хати не мають ніг...

— Ну, а де береться сніг?..

— Сніг, синочку мій, із пари,

Як вона збереться в хмари,

То уліті пада дощик,

Ніби там розбився горщик,

А взимі оті краплинки —

То пухкесенькі сніжинки...

— Татку! Татку! Глянь на хатку!

Бачиш он чорненьку хмарку?

— То не хмарка — сивий дим.

— А що сталося із ним?

— Дим розплився у повітрі

І розвіявся на вітрі...

— Ну, вже годі! — каже мати.

— Я ще хочу запитати...

— Ні, синочку, йди гуляти!

— Ще хвилинку!.. Я не втну,

Де я, мамо, як засну?..

”Що синочкові сказати?”

Тут уже, звичайно, мати

Не могла сховати усмішку:

— Ну, як спиш, то ти у ліжку...

ПОМІЧНИКИ

(Казка)

За далекими морями,
За бурхливими річками,
У краю, де гір шпилі
Потопають в синій млі,
Де веселі верховини
І пахучі полонини —
Цвів рясний зелений сад!
Там росли тополі в ряд
І схиляли довгі тіні
На високі білі стіни,
Де в палаці на горбах
Жив собі Король Комах.

Якось у весняну днину
Скликав він усю родину,
Всю родину комашину
І сказав до гурту так,
Сміливий Король-козак:

— Дякую, Комахи милі,
Вірні друзі легкокрилі,
Що зібралися ви нині
На квітучій полонині...
Кожного прошу сказати,
Як він буде помагати
Панові землі — Людині!

Збоку ворухнулась гілка,
Задзвеніла ніжно Бджілка,
Прилетіла наперед
І сказала із привітом:
— Я, Королю, буду з квітів
Їй носити добрий мед!

— Так, — промовила Мурашка,
Лагідна, немов монашка, —
Мед, то Божа благодать!
Але я навчу Людину,
Як їй краще працювати!..

Кожну-кожну Комашину
Переслухав в цю годину
Сміливий Король-козак,
Щоб узнати, що і як?..

Наостанку полохливо
Боязко та шанобливо
З-між трави Цвіркун стрибнув...

— О! Тебе ще я не чув! —
Усміхнувсь Король Комах. —
Йди сюди! Що, маєш страх?..
Що ж то будеш ти робити,
Щоб Людині догодити?!

Відповів Цвіркун, як стій:
— Цвіркотати буду їй,
Цвіркотати, веселити,
Щоб було їй легше жити!..

— Дуже добре, мій Цвіркуне!
В тебе серце ніжне й чуле.
Цвіркотать — велика річ,
Особливо в темну ніч!..

Так-то, діти, і донині
Бджілка носить мед Людині —
Квітів світлу благодать!
І Мурашка не доспала,
Всю премудрість показала,
Як ретельно працювать.

А Цвіркунчик — наш стрибунчик —
Довгі вуса настовбурчив,
У надхненні затремтів
І створити він зумів
Ніжну музику і спів.
Щоб Людині краще жить —
Дзвінко-дзвінко цвіркотить!

26 листопада 1964

ПОРАДА

Хоч маленька срібна рибка,
А пливе в ставочку швидко!

Невеличке каченя,
Як побачить тільки воду,
Вміє плавати ізроду,
Навіть качку здоганя!

А Ївась уже чималий,
А в воді такий невдалий:
Стане криво, стане прямо
І кричить: — Тримайте, мамо!

Що ж, Ївасику, робити?
Треба плавати навчитись!

ЯК Я ВЧИВ РИБКУ

Під віконцем у кімнаті
В нас акваріум багатий,
Там пісок, рослинки
І малі рибинки,
У водичці чистій
Золоті й срібlistі,
Плавають, немов нурці
Та ворущать камінці...

Став я вчити рибку:
— Ти не бийсь об шибку!..
Ну, а ти чого, мала,
Доторкаєшся до скла?
Ти розкрилюй поплавки
Та виловлюй червяки...
Як? Наїлись, пустуни?
Не туліться до стіни!
Гляньте: нічка, темно...
То ж поводьтесь чемно!

КЛОПІТ

Із-за гір вихрять зима,
А одежі ще нема...

Гарно, хто у теплій хаті —
А сіренькому зайчаті
Треба у зимову днину
Поміняти кожушину.

Білочка не зна, як бути:
Треба хутро роздобути...

Тільки бурий ведмедисько,
Хоч зима іде вже близько,
Не зважає на морози —
Смачно спить собі в барлозі.

ЗИМА

Що це віє, свище в полі?
Що вихрить на видноколі?
Ні стежок , ні доріг...

За селом стрункі тополі
Одягнули білі льолі —
Всюди сніг...
Всюди сніг...

Чим це вибілена хата,
Вкрита яблуня крислата,
І левада й ставок?..
Це зима іде пухната,
Завірюхами багата,
Сіє —
Віє
Сніжок.

ЩО ТРЕБА КИЦІ

— Що пошити, мамо, киці —
Чобітки чи рукавиці?

— Донечко моя маленька,
Киця бігає босенька.

— Їй хіба не зимно в лапки,
Як іде вона із хатки?

Зимно, кицю?.. Розумію!..
Я хоч капчики пошию...

ДОБРИЙ СХОВ

Хуртовина. Лютий вітер
Колихає мерзлі віти...
Де подітись? Де зогрітись?..

Поспішає мишка в нору.
Заховався жук під кору.
У затишному дуплі
Вивірка живе в теплі.
Зайчик, як уже там міг —
Під пеньком приліг у сніг.
Жабки у ставку давно
Десь зарилися на дно...

Навіть киця-воркотуха
У кімнаті шулить вуха
І взяла собі за звичку
Грітись... у черевичку.

Як то добре, хто знайшов
Від морозу теплий схов!

6 грудня 1957

ЛАСТІВКА

Моїй Ластівці — Донечці Лялі

Прилетіла ластівка

Рано навесні

З голубою ласкою

В тихій вишині.

З голубою ласкою,

З піснею в садку,

З хвилькою-грайливкою

В соняшнім ставку...

Всюди повно щибету,

Гомону й тепла...

Ластівка на крилечках

Радість принесла!

РЯСТ

Гей, дівчата й хлопці, з хати —
Будем ряст у лісі рвати!..
Сонце гріє, світить ясно.
Ряст синіє, квітне рясно.

Трись, трись!
Гомонить весняний ліс —
Ніжним щебетом пташиним,
Бджілками між рястом синім,
І вітрами, і піснями,
І дзвінками голосами!..

Вечоріє... Час до хати!
Час до хати — ряст топтати!
Дай же, Боже, потоптати
І на той рік дочекати!

ВИВІРКА

Ще хлопчина не допив
Молочка горнятко,
Раптом вітер зашумів
І віконце відхилив,
А в вікні — звірятко.

— Мамо! Вивірка прийшла!
Та яка ж хвостата!
Он побігла до стола,
Стала серед хати,
Лапки підняла на мить —
Чим же вивірку вгостить?!

У хлопчини на устах
Радісна усмішка, —
Він тихесенько устав
І подав... горішка!

НЕ ВІДКЛАДАЙ

— Я зроблю це в ПОНЕДІЛОК —
Сам собі сказав Тодось.
Та узятися до діла
Щось охоти не знайшлось.

— Хай зроблю це у ВІВТОРОК...
Хоч і знов серед забав,
Повних сміху, співомовок,
День, немов у воду впав.

— СЕРЕДА — це гарна днина!
Це півтижня. Та — біда:
Не оглянувся хлопчина,
Вже минула й середа.

— Ну, напевно вже почну я
Цю роботу у ЧЕТВЕР,
Хоч усе, що не візьму я
З рук летить. І що ж тепер?

— Може П'ЯТНИЦЯ допоможе?
Мушу конче вже почать.
Проминає тиждень... Боже!
Треба хутко поспішати!

— Ні, найкраще — це СУБОТА
Вільний день і вільний час.
Та субота — не робота!
Весь порив чогось погас...

Ось прийшла й свята НЕДІЛЯ...
Чи робити?... Буде гріх!
І з усього того діла
В хлопця вийшов просто... сміх!

Що ж порадити хлопчині?
Наш Годосику! Ти знай!
Все роби, що можеш, нині,
А на завтра не лишай!

МАНДРІВНИКИ

Раз уранці Ярослав,
Все охочий до забав,
Взяв льорнетку і торбинку,
І за руки ще Маринку
Та й пустилися із дому
У дорогу незнайому, —
Перший раз пішли в мандрівку!
Та коли зійшли на гірку,
То до них, не чувши ніг,
Пес Рябко, їх друг, прибіг...

От ідуть вони полями,
То зарослими стежками,
Часом зйдуть у долину
Чи на горбик на хвилину,
А Рябко усе вперед...
Раз залізли в очерет,
Звідти пурхнула пташинка
Аж злякалася Маринка...
А пізніш зійшли на луки
І квіток нарвали в руки...

Так пролинула година...
Але ось мала Марина,
Втомлена, схотіла сісти.
— Славцю! Я вже хочу їсти...
— Їсти?.. Ось тобі калач!
Сядь, поїж, але не плач...
— Славцю! Вже ходім додому...
Тут раптово Ярослав
Глянув на просторий став,
На долину незнайому,
”Якже нам назад пройти?” —
Все, куди він не погляне,
І небачене й незнане —
І дороги, і мости...
”Як іти?.. Куди іти?..”

Та розважний Ярослав
Про Рябка свого згадав.
— Рябчику! Ходи сюди!
Нас додому приведи!

Пес нюхнув, заскавулів,
З радощів почав скакати
І мандрівників привів
Аж до двору, аж до хати!

КОЛИСКОВА *

А-а-а, коточок,
Вхопив бабин клубочок
Та й потягнув за ниточку
І підкинув в колисочку...

А-а-а, синочку,
Мій малесенький коточку!

А ми візьмемо клубочок —
Хай побавиться синочок, —
Поки спатки-дрімки схоче,
Поки котик нам воркоче...

А-а-а, синочку,
Люлі-люлі, синочку
Мій малесенький коточку!

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 267).

ДЖЕРЕЛО

Раз, блукаючи, у полі,
В чистім полі на роздоллі,
Ми втомилися ходити, —
Захотіли дуже пити.
Ніби гаснула відвага,
Бо усіх палила спрага,
Ну, і сонечко пекло...
Та знайшли ми... джерело!
У яру собі несміло
Хлюпотіло, хлюпотіло...
Але як же нам напиться?
Це ж не вдома, не криниця!
Як водичку нам дістати? —
Ані кухля, ні горняти...
— Пригорщами!
— І не чисто, і погано!
— Але як же? Як, Оксанко?..
І Марійка, і Оксанка
Подивились на Богданка,
А Богданко — на дівчат...
— Знаєте, як нам почать? —
Ще раз глянув на Марійку,
Вирвав з лопуха листок
І згорнув, неначе лійку,
З гіллячок змостив місток,
Потім глибше крок ступив,
Добре сполоснув лійчину,

І уже він за хвилину
Чистої води черпнув
Просто-просто з джерела...
— Я такої не пила, —
Каже спрагнена Марійка, —
Навіть з нашої криниці.
От Богданчик! От-так лійка!
Дай іще мені водиці!..

Вже і сонце не пекло,
Віднайшли усі відвагу,
Бо пекельну нашу спрагу
Погасило джерело!

МОЛИТВА*

Ми молимося у ніг Твоїх, Пречиста,
Вклоняємось у лагідній покорі,
Дай нам зрости, як квіти вранці чисті,
Серцями світлі, як небесні зорі.

Хай Твоя ласка гріє,
Благодатна Маріє!

Ми молимося, милосердна Мати,
Дай нам здоров'я, мудрости і сили,
Щоб ми змогли Тебе возвеличати,
Щоб ми ім'я святе в душі носили.

Хай Твоя ласка гріє,
Благодатна Маріє!

ВЕЛИКДЕНЬ

Великий день! Великий день!
Ясний Великдень на землі!
Багато радості й пісень
Приніс нам янгол на крилі...

Веснянку діти хороводять —
Христос Воскрес! Христос Воскрес!
Сьогодні й сонце не заходить,
А сяє й сяє із небес.

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 267).

СЛАВИМ ТЕБЕ

Як сонце світить і гріє,
Сяє і сяє з небес
Твій погляд, Діво Маріє,
Діво, Княгинє, чудес!

Як гожа і свіжа рожа,
Що роси живучі п'є,
Так живить, Матінко Божа,
Благословення Твоє!

Прислухайсь: мова барвиста,
Мов срібні звуки в імлі,
Це славим Тебе, Пречиста,
Ми, діти — квіти землі!

ІЗ КНИЖКИ
"ПАХОЩІ СУЦВІТТЯ"

(1982)

ЗЕМЛЯ

Тісна хатина, та просторий сад,
Туман над Россю і на травах роси,
А за левадою гречок покоси
І шелесткі тополі стали вряд
Зустріти світ народженого дня —
Земле моя!

Летить у сонце, в цвіт дзвінка бджола
І горобці цвірінькають на стрісі,
Тужливий туркіт горлиці у лісі,
Як усміх, тане поранкова мла,
Зринає спів не знати звідкіля —
Земле моя!

На образах розквітлі рушники,
Барвінок, як благання на могилі,
Кущі любистку й м'яти, серцю милі.
Пучок калини з любої руки
І мати в тузі голову схиля —
Земле моя!

Причастя на Шевченковій горі —
Віки проходять грізною ходою,
Окроплені свяченою водою
У повноводім, у святім Дніпрі.
І небо й сонце край благословля —
Земле моя!
Земле моя!

НЕЗБАГНЕННІСТЬ

Старенька стріха, призьба і вікно...
На грядці квіти, вмивані росою,
А на леваді стежкою ясною
Вибілюється чисте полотно.

Достиглі вишні, як шумкє вино,
Киплять на сонці згуслою смолою.
Внизу струмок, затінений вербою,
Проміння ловить у прозоре дно...

Коли ж огорне ніч верхів'я саду,
І сонні трави, і німу стіну,
І мати світить свічкою лямпаду, —

Я довго-довго мрію, не засну...
Чи хто збагне її, небесну владу,
Порів душі і тиху таїну?!

ДОЩОВА ПІСНЯ

Осліплий дощ на сонці
Затряс вишневий сад.
Проміння волоконці
Поплутались не в лад.

Ховайтеся у трави,
Рожеві пелюстки!
Забудьте про забаву
Свавільної руки.

СОНЦЕ Б'Є В ЛІТАВРИ

Як бабусі казка —
Шепіт колосків.
Стигне, стигне ласка
Лягідних ланів.

Нивами-житами
Не пролізе вуж.
Сонце б'є в літаври
Мідяних калюж.

ПРИХІД ОСЕНИ

На сонці дуб у золотистих ризах,
Як патріярх, вклоняється до нив.
І далечінь терпка, мов стиглий терен,
П'є синій перелив...

В озимині руда, як жар, лисиця
Навперейми за зайцем, — ось він!...
Мій сад скидає шапку зеленаву,
Вітає осінь!

ЛЯМПАДА

Осіння ніч приволоклася з лугу,
Постукала у шибку: "Відчини!
Ось забери свою дитину — тугу,
Зогрій її, сповий і пригорни..."

Не бачу я... Не бачу я нічого...
Чому тривожиш супокійний сон?..
Та що це? Що це?.. Блиск вогню святого —
Лямпада миготить біля ікон!

І серце угамовується радо,
Вслухається, як мовкне буревій...
Світи мені, світи мені, лампадо,
У темряві нічній!

ЗИМОВІ ЕТЮДИ

ПАМОРОЗЬ

А все через гульвісу —
Підпилого вітрюгу —
Сніги війнули з лісу,
Із крижаного лугу.

У сад тополі вийшли
І в диві зацімілім
Побачили, що вишні
Розквітли цвітом білим...

СЛІДИ

Сині тіні від дубів
Падають на синій сніг.
Ліс на сонці заяснів,
Заворожено застиг...

Над Дніпром, де не ходи —
Біла залягла зима.
Од лисиць м'які сліди,
А мого нема...

ХАТА

Братові Панасові

Біленькі стіни. Стріха почорніла.
Жовтава призьба. Голубі шибки.
А сад, як сон...

Отут жили батьки.
Тут і моя росла і зріла сила...

Спасибі, рідна хато, серцю мила
За хліб і сіль, за влечані грушки,
За тиху ласку теплої руки
Моєї Мами, що синка любила.

Їх не забути, дóторки долонь,
Коли в печі горів святий вогонь,
А в полі злилась навісна завія...

Тепер самітній ти, притулку мій,
Стоїш у тузі спогадів і мрій,
Як недомучена надія...

БАЛЯДА ПРО БУСЛІВ

Моєму Батькові

Весною,

коли липкучі вишневі бруньки
наливалися соком,
бувалий бусол з буслихою —
лепські лелеки —
звили собі гоже гніздо
на високій столі.

І хоч у гостинного господаря
блукала та блудила доля
далеко-далеко,

Він усміхнувся до дружини
і ласкаво промовив:
— Може бусли принесли на крилах
хоч діравої та драної півдолі...

Мрійно розливалось, як літепло літо.

Западливе сонце
позолочувало синій небосхил.

Тоді на зеленому подвір'ї
розносився гострий писк
курчаток-писклят,

А з-над боліт Тікича
чувся помах і шемрання
дужих і крутих крил.

Бусол та буслиха на кошлатому гребені
годували дзьобатих бусленят...

Вечорами, як місяць,
мов рудий кіт
зеленкуватим оком дивився
на темну стріху,

Білий бусол та ще біліша буслиха,
не знаючи лиха
ніби дві статуї, вилиті з мармуру білого,
Невтомно стояли
на краях верхів'я стодоли —
Берегли теплий сон малих бусленят —
тиху буслину втіху!

Життя текло, як річка —
без осяйної долі,
але й без чорного лиха:

Житній поживний хліб
на дубовім столі
і злагідливі свічі у світлій хаті.

Гойний господар та клопітлива господиня,
бувалий бусол та кукіблива буслиха,
І пухнасті їх діти — бусленята крилаті!...

... Вітряної провесни,
коли бусол та буслиха прилетіли з вірію,
Вони довго-предовго кружляли,
вилися,
шугали,

І, стривожені,
нічого і нікого не впізнавали —
ні соломоверхої стодоли,
ні мохнатого гнізда не було,
Неначе погоріло сиротливе село...

Сіріла днина, мокра і гливкувата,
Горбилася латами безверха хата.
А стодола?
Де спокійна, як сон, стодола?..

Дві дубові сохї
стирчали сторопіло сторчма,
А стодоли нема...
Ні однісінької стодоли в селі нема.
Бусол та буслиха
лопотливо вдарили крилами,
як б'ють люди руками об поли,
І ніби тіні,
притишено полетіли у поле...
А в полі, у порожньому полі,
край стоптаного і самотнього села
Бовваніли довгі й низькі стіни,
обмазані червоною глиною:
Будова — не будова,
Стодола — не стодола —
Ні збіжжя, ні підніжжя...
Там —
місилося,
трусилося
роздерте відлюдне відлуння...
Бусол та буслиха, летючи, переглядалися:
— Буслихо!
— Будь тихо!
— Спішімо!
— Тут лихо!..
Безладно б'ючи крилами
у в'язкому повітрі,
Збентежені птахи
круто крутнули
і відлетіли далеко-далеко...
...Коли ж ви повернетесь
і принесете гойному господареві
щедре щастя, крилаті лелеки?!..

КИЇВ

Зійди на гори, вийди подивиться —
Господня ласка світиться кругом!
І, ніби скарби над святим Дніпром,
Приховує минуле Хоревиця.

Як Щеків щит — висока Щекавиця,
І гори Кия, оповиті сном...
Що їм ще сниться: юний бурелом?
А чи прийдешне зорянисто сниться?..

І лебедіє Либедь у долині —
Як спека палить спрагнені уста!
Чому дзвінкі струмки сюди не линуть?

Коли у сяйві княжого хреста,
Як Божого благословення вияв,
Зависочіє синьогорій Київ?!..

ПАМ'ЯТНИК СВ. ВОЛОДИМИРОВІ

Він стоїть, Великий Володимир,
На Горі високій, над Дніпром!
З Ним, із Князем, все пережили ми,
Сповідались, вірили й були ми
Під його покровом і хрестом.

Все пройшло: і гуни, і монголи —
Осоружна Азії орда...
Тільки він, наш охоронець волі,
Огляда лани широкополі,
Нашу землю рідну огляда.

Все згоріло і пішло із димом,
Все сплигло розбурханим Дніпром,
Тільки Він, Великий Володимир,
Оживляє силу і надію
Животворним праведним хрестом!

КНЯГИНЯ ОЛЬГА*

На клич Її, у сиву давнину,
Неначе повінь із степів мутну,
Дружинники в боях великих
Спиняли печенігів диких,
І в хижих хащах ворога долав
Хоробрий син і воїн Святослав!

В добу поган, як темна ніч, німу
Вона залишила глуху пітьму
І увійшла у християнське світло...
Тоді до хмар торкнувся храм Іллі —
За долю української землі
Із уст Її полинула молитва!
Пресвітле сонце в небесах розквітло,
Коли Вона у радіснім привіті,
Із гір високих, над святим Дніпром,
Народ хрестила осяйнім хрестом —
Княгиня — перша королева в світі!

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 267).

СВЯТОСЛАВ

"Іду на Вас!" — як блискавка із хмар
Летіла княжа вість перестороги...
Димілися походами дороги
І, мов од холоду, тремтів хозар...

"Іду на Вас!.." — у пущах печеніг
Тікав через багниська чередою,
Не чуючи від жаху під собою
Ані землі, ані потерплих ніг...

"Іду на Вас!" — темнівся небосхил,
Здригався імператор Візантії.
А князя рвійно кликали надії,
Ширяючи, як помах вірних крил...

...Ще прийде він, новітній Святослав,
І полетить стоусто крізь стожари
"Іду на Вас!" — як віщування кари —
Приречення у відблисках заграв...

БОГДАНОВА ГОРА

*У Чигирині — на Богдановій горі — височить
пам'ятник Хмельницькому. Звідси весною 1648 ро-
ку українське козацтво вирушало на Жовті Води,
Корсунь, Львів, Замостя...*

З "Історії України".

На цій горі, затіненій дубами,
В яснім промінні рвійно височить
Великий гетьман. Сонце і блакить
Пливе розливом нивами й лугами...

Встає минуле з нами й понад нами.
Мов виринає з подихів століть.
— У бій! У бій! — зрина до верховіть
І кличе Воля, збуджена громами!

Ще Жовті Води — буревійний спів,
Ще Корсунь у диму, а княжий Львів
Вогнями, наче вістрями, палає...

Ідуть полки — і відголоси піль
Черкають гору, як народний біль,
Що б'є прибоєм об життя безкрає!

БІЛЯ БАЗАРУ

Поля в снігах... Ні шляху, ні могил...
Хурдига не жаліє змерзлих крил,
Жбурляє снігом, і вихриць, і віє.
Під сірим обрієм Житомир даленіє —
Яке життя там і який там мир?! —
Задиханої завірюхи вир...
Де ви поділись, повноводі ріки? —
Усе, усе заковане навіки...
Де ти, дзвінке, співуче джерело? —
Усе замерзло, снігом замело...
Нема нічого... Хмари, мов пом'яті,
І вітряки, неначе розіп'яті —
Одвічні знаки долі і хрестів,
Та вітру в полі похоронний спів...

.....

Зірнице, блисни! Вєсно, зашуми!
Хай загуркоче буря та громи,
А не вовками виюча завія...
Хай розцвіте вогненным світлом мрія,
Немов грімниця з потемнілих хмар,
Як і т о д і, коли палав Базар!

ЛИСТОПАД

В ту ніч, коли поникле віття
Схилив додолу тихий сад,
Війнув у вічі лихоліттю,
Неначе буря, Листопад!

А в світлий ранок війська лави,
Мов стрепенули княжий Львів,
І прапор Волі і Держави
Блакитно-соняшно зацвів...

Диміла, наче ватра, осінь,
Земля рясніла, наче сад...
Той стяг —

в серцях —
цвіте і досі

І з шумом віє Листопад!

БАЛЯДА ПРО НАРОДЖЕННЯ

Над степом туман, туман...

На Шведській могилі

ворон криче —

Горе незряче...

Розвіялись люди, як мак:

Один — козак!

Другий — гречкосій...

А третій — сам не свій...

У долині замулюється джерело,

У дворі висихає криниця —

Моровиця...

Весно, весно! Ти родиш надії,

То і нам сподівання зроди!

Хай вони розцвітуться, як мрії,

Як цвітуть яблуневі сади...

... Чийсь дужий і спраглий голос

Будить заснулий степ.

У полі налився колос —

Зёрном росте, росте...

Проміннями заясніла

В Каневі віща гора...

Із Чорного моря хвиля

Ударила до Дніпра...

І прокотився луною,

Стрясаючи тишу хат,

Грім вогняною ходою

У верховинах Карпат...

Дуб на козацькій Хортиці
Глибше коріння пустив...
Із лугової криниці
Полився синій розлив...

Сокіл стрімко злетів угору,
Тополя у вранішню пору
Із осокором упарі
Щось говорили до хмари...

І рвійним зеленим шумом
Загомоніли ліси он.
Молився ратай за плугом —
Народився Симон!..

Сонце, прийди на христини!
Земле, радій і гордись!
Родився син України,
Провісник свободи родивсь!

НА ЛИСІЙ ГОРІ

Вони злетілися на Лису гору,
Відлюдні відьми. Кожна має знак.
На довгім мітлищі сам вовкулак
Стрибнув на "шабаш" у північну пору.

Зловісно зиркають від злого зору
І від хрипливих дихавиць-атак.
Він закричить, і відьми кажуть: — Так!
Махне рукою — всі повзуть у нору...

Та б'є зірниця!.. І тріпоче ніч...
Розвіє вітер їх чаклунську річ
І блисне ранок — сяєво в простори!

А крізь тумани і німі хребти
Прорветься сонце — ласка з висоти —
І опромінить предковічні гори!

ПРОВІСНІ ПРОМІННЯ

СВЯТІ ВОГНІ

Ні шляху, ні стежини —
Завія, заметіль...
В лице — крихкі крижини
І вітер звідусіль.

А йти і йти ще треба
У темряві степів...
Та зринув нам із неба,
Мов янголиний спів.

Немов блискітка — в вічі,
І в сніжній далині
Десь свят-вечірні свічі
Засяли у вікні...

Усім, що у дорозі,
І вдома у добрі,
Хто в щасті і тривозі
Жде світлої зорі;

Усіх, що заблудились,
Господь не забува.
Всім щедро засвітились
Святі вогні Різдва!

ВІДВІЧНА ЛАСКА

Усе минає, гасне і сплива,
Лише вона над грішною землею
Сріблиться милосердною зорею —
Відвічна ласка Божого Різдва!

Небес прещедра голуба канва
І білий світ над чорною ріллею —
Сам Бог тебе леліє, цвіт-лілес, —
І, Україно, ти віки жива!

Ти, як і Він, з народження терпіла,
Але рука Господня охрестила
Твій люд, і землю, і твоє буття...

Цвітійте, ряснійте, ниви колоскові!
У Нім, у Нім — у вічному Христові —
І доля й щастя, сила і життя!

ГОЛОДНА КУТЯ

Кутя й узвар на покуті, на сіні,
І житній хліб, і, ніби сонце, книш...
Але нічого зранку не торкнись —
Ще воду й волю святять в Україні!

Хай святиться — там, де вітцівська хата,
Хай святиться — там, де святий Дніпро!
Дасть Бог, що прийде воля і добро —
Кутя убога стане нам багата!

ВОДОХРИЩА

Замерзлий став. Широкополий діл.
Черпни, людино, тут свячену воду,
Де сяє хрест і Господа престіл
З іскристого засніженого льоду,

Де світить сонцем синій небосхил —
Приймають небеса земну молитву.
Черпни і пий, щоб Бог послав нам сил —
Свій щедрий дар — на подвиг і на битву!

У ВЕРБНИЦЮ

Син Господній ішов по землі,
Мов небесним привіллям,
І стелила дорогу юрба
Пальмовим гіллям.

А як прийдеш, Ісусе, до нас
Провісною весною,
Ми постелим блакитний Твій шлях
Золотою вербою.

Ми завітчаєм цвітом з ланів
Кожну-кожну стежину,
Лиш прийди, о Спасителю наш,
У святу Україну!

ПОЛЕГКІСТЬ

Пеньки і тэрен, будяки й каміння,
І кров і піт — твій сірий шлях, людино!..
Коли ж ти прийдеш, соняшна годино?
Коли минуть вони, терпкі терпіння?!

Минуть... Ми вірим!.. Провісні проміння,
Мов посланці тобі, земна билино...
Ми чуємо, як кільчаться невпинно
Твої, наш Боже, лагідні творіння...

Тоді спадає сум і туга літ,
Як пámорозь із посивілих віт,
І сльози із очей, і з пліч знемога.

І серце, що несе тягар життя,
Звіряється, як матері дитя,
Відчувши ласку й милосердя Бога!

ЩАСТЯ

Моїй Матері

Воно цвіло, коли я був маленький,
Коли я із тремтінням виглядав
Чи не іде із поля рідна ньєка,
В вечірнім сонці, в золоті заграв.

І як радів я, втішений докраю,
Коли, бувало, мати із вузла
Давала хліб "від зайчика"!

Не знаю,
Де ще є стільки щастя і тепла!

ДЕ Б Я НЕ БУВ

Де б я не був — завжди незримо
Зі мною мати дорога,
Де б я не був, то негасимо
Вона мене оберіга.

Коли з розпуки і відчаю,
Знеможений тяжким життям,
Я руки до небес здіймаю,
То мати... мати уже там!

ДУША В ТРИВОЗІ

Приснилося: стара хатина,
І листя й сонце на грядках,
Весела мати у кохтині,
І я у мами на руках.

Довкола — виноградні грона —
Прозоре соняшне пиття! —
А мати пригорта до лона
Своє утішене дитя...

І я здригаюся... О, мати! —
Душа в тривозі і журбі:
Ти так дала мені багато,
А я так мало дав тобі!..

РАДІСТЬ

Я, буває, як мала дитина
Уночі прокинувся, не засну...
І тоді майне така хвилинка —
Хтось надійде в сонну тишину.

Хтось засвітить, о ясна усмішка! —
Перехрестить, ніби немовля,
Хтось спитає, ставши біля ліжка:
— Чом не спиш, моє ти янголя?..

Я зрадію й стишуся — не знати,
Що це є у стороні чужій —
Наді мною нахилилась мати
У ласкавій ніжності своїй...

ДЕ ВОНИ, ДНІ ТВОЇ...

Все життя ти в моїй уяві,
Як і я у твоїй — дитиною,
Мамо, мамо! — очі ласкаві,
Смуток вогкий — косою сивою.

Косою сивою,
Твоєю силою,
Твоєю силою
Над полем-нивою...

Де вони, дні твої? Де вони, мрії?
Де той, що кликав тебе м'ятінкою?!
Літа щасливі, літа молодії
Хтось вибрав, як плоскінь між м'ятінкою...

ЯКБИ ТВОЯ ВОЛЯ...

Хата снувала спочинок,
Казала утіху-казку,
А ти, моя рідна мамо,
Леліяла світлу ласку.

Криниця давала воду —
Моє привільне причастя,
А ти, моя рідна мамо,
Мені сповивала щастя...

Я чую спрагнілим серцем
Молитву твою з-за моря,
Якби твоя воля, мамо,
Ніколи б не знали горя!

ПОВЕРНЕННЯ

Іду... Тривожно і швидко.
(Важка дорога блукань...)
Тремтливо стукаю в шибку
В передсвітánкову рань...

Як б'ється серце у грудях,
Серце — не серце — спів!
Довго по землях і людях
Сіромою я сірів...

.....

Я млію в обіймах Мами,
Душа, мов причастя п'є...
Зглянувся Бог над нами —
Святися ім'я Твоє!

ІВАН ФРАНКО

ЕТАП

В 1880 році Івана Франка після звільнення з тюрми вів жандарм етапом із Коломиї до Нагуєвичів.

З біографії.

Тягуча туга вовком виє,
І знову лиха злий удар —
Тюрма, невмига Коломия,
Етап, кайдани і жандарм...

Женуть неначе волоцюгу
На кпини, по́сміх і на глум,
І тільки свіжий вітер з луку,
Мов студить присок юних дум.

Та ще смиренніші смереки
Провадять ласкою в село —
Там, де дитинство недалеко
У горі й гóрах розцвіло...

Для чого, доле, ця наруга?
Кому розповісти жалі?
Хочби однісінького друга
На цій згорьованій землі!

ЛЮБОВ

*Ти, брате, любиш Русь,
Як дім, воли й корови.
Я ж не люблю її
З надмірної любови...*

Іван Франко

Він кинув їх, терпкі слова, з розпуки,
Великий трудівник і каменяр,
Коли життя було, як крутояр,
І серце надривалося від муки...

Як не любити і ліси, і луки,
І сині гори, і пісні флюяра,
І хліб насущний — неба світлий дар, —
І плідну ниву, і робочі руки!..

Життя прожить — не поле перейти!..
Зумій, зумій же, друже, до загину,
Ідучи через звори і мости, —

Любити рідну матір — Україну —
Як він її любив, ковальський син,
Володар і низин, і верховин!

БИТТЯ СЕРДЕЦЬ

*Зустрівшись з Іваном Франком, композитор
Микола Лисенко обняв письменника і в пориві ви-
гукнув: "Франко — це святий!"*

Із спогадів акад. Сергія Єфремова.

Як важко йти цим бєскидом стрімким!
Та легко руки тиснути в любові!
"Франко! Святий!.." — у зустрічі-обнові
Вони застигли в захваті святім!

Здавалося — засяяв сонцем дїм,
Коли прийняв у королївськїм Львові
Двох велетнів — у музиці і слові —
Двох чародїїв у чутті однім!

І той, що землю прославляв піснями,
І той, що з мужністю ламав гранїт,
Хмелїли із нестримної нестями!

Биття сердець великих — цілий світ
Бринїв, як відсвіт і дзвїнкі октави,
На верховині у промінні слави!

НАД ЧОРНИМ МОРЕМ

В 1901 році Іван Франко набирався здоров'я над Чорним морем.

З біографії.

Шуміло море. Закипав навар
Важкого валу — вітрове веління!
І проривалось соняшне проміння,
Як скісні списи крізь заслону хмар.

Здригнулись груди... От де широчінь!
Твій світ, вітчизно, і твоє свічадо!
І серце билось у поріві радо
І зір втішався хвилями видінь...

Стояв на гривах предковічних скель,
Вдивлявся в далечінь на видноколі
І чув, як море котить гомін волі,
Простує сонце до тісних осель...

Яка ти, мріє, гарна і терпка,
Коли в тобі ясний вогонь іскриться!..
І з моря зачерпнула сил правиця —
Поетова окрилена рука!

ЗАПОВІТ

*”Кличте, кого можете... всіх, всіх,
хто є...”*

Передсмертні слова Івана Франка.

Травневий день, поблідлий і хисткий,
Нетвердо прощукав до небосхилу,
Та він ще рухом нетривким руки
Хотів схопити нетривалу силу.

І вмить схилився... Зморено знеміг...
Лице, як свічка, тануло восково.
”Покличте всіх... усіх, хто є... усіх!..”
Він ще жадав сказати віще слово!

Вдивлявся спрагло в обриси облич...
Вхопив повітря... Звівся на хвилину...
І впав... Погас... Який вогненний клич
Хотів Ти кинуть нам, карпатський сину!?!..

Здавалося — затихнув цілий світ...
Та кров'ю в мозку билось гарячково:
— Трощіть граніт! — Франковий заповіт.
— Лупайте скелю! — як пророка слово.

ПОХІД

*Хай наперед іде ваш похід,
Наче бистрії ріки...*

Іван Франко. З поеми "Мойсей"

Скорбна туга запнулає тоді
В чорну-чорну хустину.
І понесли на плечах стрільці
Дорогу домовину.

І Барвінський, мов крилами б'є,
Серце піснею крас,
А його все несуть і несуть
У безмежжя безкрає...

Сійся, пісне! Ой, сійся й роди,
Золотая пашнице!
Ти прийми їх, у лоно прийми
Плідні зёрна, землице!

Світле сонце, з проміння сплітай
Ти вінки колоскові!
Хай підносить цвітіння весна,
Як безсмертя Франкові!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Ліси й поля — волóшкову Волинь —
Вона, як пісню лісову любила,
І доля й горе, як гіркий полин
Зродили спів — її і зброя, й сила!

Благословенний той пісенний дар!
Він височить із нами і над нами! —
Рясні щедроти сонця, неба й хмар
Спрагнілу землю впоюють дощами...

Кропїть, дощі! Ростїть, ростїть, жита!
Нехай хвилює поле колосково!
Її засїв... І мрія, і мета —
Висока думка і вогнєнне слово!

ІВАН НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ

У п'ятдесятиліття з дня смерти

Стрімчасті скелі стережуть Стеблів,
Зваблива Рось хлюпочеться в любові.
Тут Він окрасу віднайшов у слові,
Коли творив і в творчості хмелів...

Ридало серце: ворог раниць спів,
Толбчить наші думи колоскові...
О, де ви, де ви, стяги малинові?!..
Де ти, відваго вірних козаків?!..

Горять від сонця гори і яри,
І душу сушать спека та вітри,
І ніби вже тебе нема, надіє...

Ні, ні! Ще люд твій, земле, не змілів!
І Джері-месника прелютий гнів
З-під темних брів, як іскра паленіє!

15 квітня 1968

ПАВЛО ТИЧИНА

Затихли соняшні клярнети...
Чи він пізнав себе самбого,
Коли розпуттями розлого
Злітали рбздуми!

Коли було "правбруч сонце,
Лівбруч — місяць,
А так — зоря..."
І виглядали у віконце
Нового Кобзаря!

Як відчиняли навстіж двері —
У квітах наречена йшла!
І серед піль — пречистих прерій —
Біліла саваном імла...

А в чорні горобині ночі
Вставали мертві і живі...
Як страшно, коли ніжні очі
Дивились на шляхи в крові...

1967

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

Народу серце й розум — відсвіт мрій!
Ішов крізь бурю й сніг, журбу і смуток...
Який він був, дорібок і набúток?..
Посіяв жито, а зростав пирій...

В землі своїй бував він сам не свій,
Чуття пресвітлі бгав у темний жмúток...
А скільки мав на жйтнищі закруток,
Що їх заплутував облудний лиходій...

Як марилося про синю далечінь,
Життя своє непроданим прожити,
У тишині бурхливий світ творити,
І хоч у зátінку минути тiнь!

Не зміг... Не зміг... Але якби зумів,
Який він був би, той поетів спів!?..

СИНІ ОЧІ

*Зустріч з Володимиром Сосюрою навесні 1941
року, коли поет в тісному колі читав свої вірші.*

Свята хвилина. Рух руки.
Біліють шелесткі листки
І, ніби їм наперекір,
В рядках блукає карий зір,
Зринають від душі слова —
Уява зріє, ожива! —

...Шумлять зажурені тополі
Про соняшні далекі дні,
Волошки світяться у полі,
Узбір проміниться в вікні...

Пролине згадка про Лисиче,
Крилом торкнеться голубим,
І чайка хрипло закигиче
Над степом, сірим і німим...
Тужава туго України!
І думи, думи, повні мук!
Вас чули полохливо стіни
І за вікном здригався брук...

Затих поет... Скорбото мрій!
Гаряче почуття, жарій!
Хай ллється поетичний голос
І слово квітне, наче колос!..
Ще віршів, ще!
Хай думка душу пропече!
Ці хвилі небеса дали —
Палахкотіння серед мли!
Гори, гори, вогненне слово!..

І несподівано в розмові
Поет спитав: "Які ви очі,
Миколо, любите?.."

Я знітивсь... Глянув у пітьму...
Чому він запитав? Чому?..
Відчув, що я, мов у святині?
Що юне серце б'ється щастям?
Зціляється віршів причастям?

"Люблю я карі..."

"А я — сині!

І коси — стиглий жмут пшениці!"

.....

Літа минули... — мій розмаю! —
І хмарночоблі, й сяйнолиці...
А я і досі, як згадаю,
То чую голос: "Очі — сині!
А коси — стиглий жмут пшениці!.."

ГОРІННЯ

*В день відходу у вічність поета Євгена Маланюка
18 лютого 1968 року.*

Не збагнути, чого хотіла
Від поета ти, люта зимо,—
Зупинити морозом незримо
Гримотіння душі і тіла?!

Не діждати весни цвітіння...
Не побачити сонця сходу...

Хіба можна згасити горіння —
Простування Ідеї й Народу!?

Хіба можна душу здолати!?
А чи бурі мрію гасили!?...

Він заснув, щоб у сні набрати
На останнє змагання сили!

І горіти, горіть без стриму,
Щоб палали струми звитяги
Каторжан жорстокого Риму,
Козаків і варягів!

КОЛИ ЧУЮ ЛИСЕНКА...

Почую Лисенка... І я не знаю
Чи звуки то, а чи гримлять пороги,
Чи чайка вилітає з небокраю
І тужно скиглить, б'ється край дороги...

Почую Лисенка... Чорніє поле.
Туман, як хвиля, у степу німобу...
А звуки ллються, ллються... Де ти, доле?
Куди пішла ти з батьківського дому?..

Он під вікном, занесеним снігами,
Дівчата й хлопці стали з колядбю.
Різдвяна ніч прийшла в село лугами
І засвітила зорі супокбю...

Чого ж не втішно на душі Вакулі?
І чом звабливо й радісно Оксані?..
Прийде весна, і спів, і перші гулі,
І сині вечори, цвітінням п'яні...

Почую Лисенка... Не звуки,
А рокотання стиглих бур,
Не струміль струн, а мужні звуки
У гордім гомоні бандур.

І люта Бульбова шаблюка —
Вогнenna блискавка з-за хмар,
І, як відлуння, лунко стука
В серцях Тарасовий "Кобзар".

А пісня... пісня полум'яна
То ожива, то завмира...
Чи мова то фортепіяна,
Чи хвиль співучого Дніпра!?..

.....

Нехай когось бере в полон Бетговен,
Нехай від Гріга серце затріпоче,
Хай Сметану й Шопена люблять люди,
Чи Глінка спогадом зволожить очі...
Почую Лисенка — я щастям по́вен,
Душа здригнеться, волі, волі хоче,
І рідна пісня розриває груди...

СТЕПАН БЕН *

Високе небо й жайворонки в полі,
Лозіватка і лози над ставком,
А там Козацьке мріє за ліском
І Княже виставля стрункі тополі.

Чи це схотілося лукавій долі,
Щоб народився в хаті, за гайком —
Поет, і вірші став писать тайком,
Як і Тарас, на волі і в неволі.

Писав про біль, пронизаний журбою,
Про хутори і непроглядні дні,
І за пісні не знав він супокію.

Його життя було, як на вогні —
Так молодість розквітнула вишнево,
А світ солодкий згіркнув полинево...

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 268).

ОСТАННЯ ЗУСТРІЧ

Тоді пребуyno цвiв бульвар Шевченка,
Коли його, як брата, я зустрiв,
Прибулого з Лозбватських ланiв,
Поета й Друга — Бена — Бендюженка.

Чи сина упiзнала б рiдна ньенька,
Що молодим посивiв, постарiв?..
Чи доля це спiвцiв i кобзарiв?
Чи Муза в муках знемага, старенька?..

Вiн поспiшав тривожно в iнститут,
Вiн був у Києвi, вiн мряв тут,
П'ючи жалi i смуток в Украiнi.

А тiнь, що вiн не мiг її минуть,
Вела понуро в темну каламуть
I простягала пазурi змiїни.

ВАСИЛЬ ГАЙДАРІВСЬКИЙ *

Шахтар. Бурлака. Мрійник. Повістяр.
Сходив він землю, горем перевиту,
Допоки не спинився на край світу,
Марнуючи у мандрах світлий дар.

А вітер згущував сувої хмар,
Шмагав дощем, батожив барви цвіту.
Чи це кінець весні? Кінець і літу?
І згіркнув, як полин, напій-нектар?!..

Ні, світ прегарний, як квітчастий луг,
Коли в житті, мов "Заячий пастух",
Знайдеш під вечір втрачене ізрання.

Тоді душа здригає, ожива,
П'яніють хмелем думи і слова,
І знов приходить "Ще одно кохання!"

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 268).

КАРПАТСЬКІ УЗОРИ

Мистцеві Михайлові Морозові

Димлять в задумі непокірні гори,
Неначе хтось їх долею прирік,
А у низу запінився потік
І звеселяє кам'янисті звбри.

І тіні й відтінки — Карпат узори —
Шпилясті скелі, сковані весь вік,
І шум смереки — серця біль і крик —
І дна озёр, глибокі і прозорі...

Наш край і рай — наш світ на полотні,
Розквітлі дні і радісні й сумні
На схилах гір і рвійній полонині!

Співають барви! Майстер-пейзажист
Їм віддає і дар, і серце, й хист —
Усе, усе, що має — Україні!

МАК НА ПОЛОТНІ

Мистцеві Степанові Луцикові

На Альпах сніг у далині біліє,
А в нього мак на полотні розцвів,
Як серед рідних лагідних ланів,
Як ти цвітеш, надірвана надіє...

Невтомне серце б'ється і радіє,
Коли-то пензель воскресить зумів
Стрілецтво, бій, і прапорі, і Львів —
Тебе, нестихла буряна стихіє!..

В тіні, під дубом, на чужій землі,
Задивлений, він бачив ув імлі,
Такій похмурій, стишеній, недобрій,

Нову картину: чайка у степах
Крильми торкає сонце в небесах
І звеселяє обгорілий обрій...

”ДЗВІНОК”

У 75-ти річчя журналу ”Дзвінок”.

Він звав, він кликав радісно і дзвінко
У Княжім Львові — голосний ”Дзвінок”!
І хоч ”Дзвінком” дзвонив малий гурток,
І дні текли зажурено і гірко, —

Його тримав Франко і Українка,
І добрий Глібів, — із перлин-думок
Рясніла грядка, сповнена квіток,
І пишний сад, що розростався гінко!..

Спливали, гнані бурями, літа,
І не один у спеку та в негоду
І знемагав, і мучився, і мок...

За Україну — мріє золота! —
Прислухайтесь — за волю, за свободу! —
Боротись кликав голосний ”Дзвінок”!

1965

КНИГА

В студѣну ніч лютує сніговій,
Вкриває вікна темносиня крига.
А у хатині, тихій і ясній,
Мене чарує й зогріває книга...

О, книго!
Гаряча, мудрочола книго! —
Яскине чарівниці!
Провіснице пророцтв і віщувань!
Немов мандрівник у пустелі сірій,
Що припадає спрагло до води,
Я в пориванні й захваті жадливо
Торкаюсь до заманливих листків.

...В студѣну ніч лютує сніговій,
Вкриває вікна темносиня крига.
Затихни, сива віхоло! Не вий! —
Мене чарує книга!..

МУЗА

У хатині тісній, не маючи долі,
І там біля Княжих Воріт,
Ти рвалась у простір, ти прагнула волі,
Побачить широкий світ!..

Побачила... Маєш!.. Чого ж бо ти знову
Так рвешся до київських круч,
Туди — до Дніпра, у поля, у діброву...
Музо, не муч!

ПРОШКУЄ ЧАС

Прощкує час, не гнучи спини
Під клúnком мученицьких літ.
Давно не бачу України
І вірних бáтьківських воріт.

Гублю, мов кидаю на вітер,
Моє добро — бездомні дні...
Душа невмита, незогріта,
Немов чумак на чужині...

ДАВНІ ДНІ*

Не раз, не раз передо мною
Встають далекі давні дні,
Як хвилі дивною гурмою
Пливуть у синій далині.

Пливуть, і їх не повернути!..
Але у згадці вирина
Дитинство, юність... — чи ж забути? —
Дівча і сад — моя весна!..

Як гарно й солодко тремтіти,
Мов за минулих милих літ!..
Шуміть мені, зів'ялі віти,
Немов про сон мені шуміть!

* Див. "Бібліографія і примітки" (стор. 267).

ВІРШІ СМУТКУ

ТУГА

Прип'ятий день у смутку,
Як човен на причалі.
Тримає хтось у жм'утку
Чуття мої зів'ялі...

Каміння сірі й голі —
Душа моя некрита.
Крий, Боже, від недолі,
Зішли леління літа!

ЧИ ЛЮБИВ ТИ...

Хата. Тополі. Вишні.
Сонце поміж листками, —
Все, що дає Всевишній —
Чом же на серці камінь?!..

Терпко зринає уявне —
Журавель і криниця...
Чи любив ти наявне?.. —
То полюби, що сниться!..

СЕРЕД ОКЕАНУ

Дай мені, Господи, силу варяжу,
Сонце, спряди позолочену пряжу,
Райдуго, викуй щасливу підкову,
Хвиле, як мати, співай колискову,
Вітре попутний, повій мені зрання,
Вірні вітрила — мої сподівання!..
Тут, де вирує та б'ється стихія —
Я і надія!..

Атлантійський океан

ПОГЛЯД ІЗ ХМАРОСЯГУ

... Я серед ка́меню шукаю,
Де загубилася земля...
Дивлюся в далечінь безкраю
І там її знаходжу я. —

Немов я в Лаврі, на Дзвіниці,
Внизу Дніпро сія, як скло...
Он Дарниця — усе, що сниться,
Затріпотіло, ожило...

Чи маривом мигоче днина,
Чи мати марить у сльозах?..
І я вклякаю на коліна...
Чекай! Не мерехти в очах!

Чекай, чекай!.. Ні... Даленіє,
Як сон, як видиво, як дим...
І я здригаюсь... Мріє, мріє!
Не бути двічі молодим!

Не повернути серцю чару!
І що ж тепер? І що ж тепер?..
Нема нічого... Сіру хмару
Роздер на шмаття хмародер...

БИТИЙ ШЛЯХ (HIGHWAY)

Авта мчаться, мчаться дні і ночі
Із гарчанням, хрипло, як хорти.
Загримлять, залізом заскрегочуть
Над Гудзоном ковани мости.

Віялом війне свавільний вітер
І крутне вихристо круговерть.
А в мигтінні електричних літер
Розпростерлась на камінні смерть...

Чом же люди проминуть квапливо?
Чи лихий їх похапцем проніс?..
Зупинися, зупинися, зливо,
Колотнечо, крутіже коліс!

Зупинися!.. Де там! Неупинно
Авта мчаться, мчаться, як хорти...
Що ж там далі, спрагнена людино,
Далечінь, а чи нові світи?!..

ОСТРІВ ШЕЛЬТЕР (SHELTER ISLAND)

Зарослі мохом зеленаві кручі
Та океаном вирізьблена рінь.
Тут індіани мали свій курінь
І слухали як б'ють вали ревучі.

Над хвилями бурхливими снуючи,
Чайки чатують чорну глибочінь.
А в буревій тривожать височінь
Комуś погрозами громи гримучі...

Нема і сліду давніх індіан,
Як в Україні древніх деревлян,
І ватажок до зброї не скликає...

А океан гойдає кораблі
Та буйнолисті буки на землі
Шумлять, як пісню, що життя безкрає!

Атлантійський океан

БУРЕВІЙ

Як вихор вирвався сердито
Десь із Фльоріди буревій
І сірим зором ворожбита
Поглянув з-під навислих вії.

Гойднувся світ в німім кружинні,
Страхіттям сповнений ущертъ,
І у тріскучому тремтінні
Летить спадисто шкереберть...

Хитаються стовпи й будинки,
І туго лопається скло.
Все замітає, як пір'їнки
Метке, свавільне помело...

Куди ж ще далі? В Оклагóму
Чи в Мексіко метнути знов?..
Він вибирає путь знайому
Через горби і свіжу кров.

І перестрибнувши в Канаду —
Під рев, і гуркання, і свист —
Регоче втішно і злорадо,
Що тріпотить самітньо лист...

ПРЕРІЯ

Вогнисто-червоне сонце встає і витирає повіки,
Виліз зі схову і наслуховує щось ховрах...
Скільки віки тут зорали й сховали навіки і віки,
Землі і зотлінню залишаючи тлінний прах!

Скільки плачу на рівнині почули стрімкі Аппалачі!
Скільки життів схилилось на схилах Склеястих гір!
Але ти, Людино, непокірної і гордої вдачі
Простувала у прерії — бурям наперекір!..

Хвилює, як мариво, безкрає рясне пасовисько,
Біліє бавовна, маїсові марять лани.
А із Канади віє сварливо-свавільний вітрисько,
Колише травною, тривожить спокійні сни...

У небі гергочуть гуси, що сірим ключем пролітають,
А може не впізнали рідно-знайомих місць.
Жахтить широчінь промінням, і воля, як пісня, витає,
І птах, і людина у прерії — приятний гість!..

Колись отак в Україні, де далеч та Дике Поле,
Прапрадіди пробивались, стежили пильно із веж,
І ти говорила з вітром, шуміла тирсою, Воле,
Воле степів, як прерій, і несходимих безмеж.

ДЖОКОНДА-МОНО-ЛІЗА

Як розгадать твою усмішку,
Далека жінко давнини,
Предовгих літ прадавню стрічку,
Твої думки із далини?!..

Чи ти, що прожила століття,
Смієшся, може, з тих століть?
Чи усміх твій крізь лихоліття
Завітну загадку таїть?

А чи слова ти знаєш віщі
Його, що разом пломенів
І душу, і думки ділив,
Мистця і мудреця да Вінчі,
Провидця темряви віків?!

Чи глум, що ти, чаклунський часе,
Змінить не всилі, як на сміх,
І досі людське око, ласе
На збудну звабу і на гріх?!

ВОЛОГИЙ ГНІВ

Дощі й дощі нависли, наче кара...
Чи знов потоп, як за прадавніх літ?
Чи дневі зав'язала очі хмара?
Чи небеса хочять обмити світ?

А може Місяць — Воложиста Зірка* —
Розсердився і вивергає гнів?..
Небесному вродливцеві прегірко,
Що тасмницю зберегти не вмів

І необачно показавсь Людині
Своїм, покритим віспою, лицем...
Який відчай! І він з розпуки нині
Смикнув приплив і Землю б'є дощем!

28 липня 1969 р.

*У зливні дощі, коли Людина
вперше ступила на Місяць.*

** Місяць — за давніми уявленнями — Волога Зірка,
що керує припливами і відпливами.*

ТАНОК НАД БЕЗОДНЕЮ

ДЖАЗ

У пересиченій таверні
Вихрипує дразливо джаз,
Одягши одяги химерні,
Скакає скалозубий сказ.

Хитлива, хвацькувата хтивість
Ледь попадає в лад і тон,
І, мов забувши соромливість,
Сякає носа саксофон.

Задихано ревуть тромбони,
Б'ють барабани голосні.
Чи це первісні перегони,
Чи навздогони навісні?

Шарпливі тіні і не-тіні
Вихитуються раз-у-раз.
Таверна в п'яному кружінні
Танцює джаз, чадливий джаз.

БАРИНЯ

Як мариво, пливе махорка
У задимілім кабачку,
Хтось наступив уже на корка
І спотикається в кутку...

І раптом музика гармошки
Зривається на всі лади, —
І закружляли сукні й брошки
Та накокарджені ряди.

А бариня із перебором
Поміж пляшками на столі
Із млосно-каламутним зором
Шугнула у розкислій млі.

Заблискотіли скла уламки
І варива липкий намул.
Пашать горілчано горлянки
І розперезаний розгул.

Розсунулися стіни п'яні
І розійшовся кабачок —
У сорокатім сарафані
Танцює бариня танок...

НЕ ВСЕ ВІДІЙШЛО

Забивсь на край світу і звів собі дім,
Війнуло затішком з нової оселі,
І радість, і щастя вселилися в нім —
Чого ж бо на серці думки невеселі?!

Не все відійшло... Жалібнійця-жура
Скорботно засновує зморені тіні.
І горе прадавнє, і туга стара
З кутків обступили в німім голосінні.

КОНТРАСТИ

У темний вік, коли палахкотіло
Земне життя і стигнули світи,
Людина смертно спалювала тіло,
Щоб душу у безсмерті зберегти.

А в вік, що просвітив і воду й сушу,
І гублять трон вожді і королі,
Людина спалює і тіло й душу,
І душиться бездушність на землі...

НАД ПРІРВОЮ

Земля і небо мучаться із нами,
І камінь корчиться від болю та нестями,
В гарячці тіло, в лихоманці мрія,
Тут, серце, обривається надія,
За тим он пагорбом...

Крутизни крутоверть,
Жаске смеркання і спадиста смерть —
Над прірвою страхітливої згуби —
Душогиби...

БАЛЯДА ПРО ЖАХ

Смуток стоїть над шляхами бітими,
Аж небо задивилося на маки рання,
Що кров'ю підпливли у рбсянім зідханні,
У вогкій скорботі за вбітими...

Запалить, матері, спáлахи-свічі,
Вічні свічі над кожним поляглим воїном,
Тоді вжахнуться навіть марсіяни,
Поглянувши один одному в вічі,
Що Земля стала вогнénно-червоною...

БЕЗГОМІННЯ

Це буде безмірне земне безгоміння, —
Ні тіней, ні звуків...

Ана́тема-атом,

Зловісно і чорно підводячись катом,
Розірве й зашмо́ргне останнє проміння...

Важка, смоляниста й текуча, як тління,
Розпалена ма́гма поста́не магнатом.
Земля погоріла — ні двору, ні хати...
З чийого веління? З чийого веління?!..

А ти ж як, розп'ята моя Україно,
Що рвалася жити і спрагло, і рвійно,
Чи й ти ізчорнієш на білому світі?

Чи, може, як пташка із давньої казки,
Із попелу зринеш із Божої ласки,
Оа́зою станеш в яснім самоцвіті!?

ГОРОБЦІ

Глянь! Горобці!.. За морем, на край світу,
Цвірінькають між молодих дубків,
Як там, як там, де, горем перевиту,
Зоставив я вітчизну — край батьків —
І їх, прибитих, сірих горобців.

Ви не забули, пустуни химерні,
Як я, хлоп'я, вас щедро годував,
Як сипав з вітром на подвір'ї зёрна
І у садку, охочий до забав,
Вистрибував, радіючи, між трав!

Впізнали? Леле! Як же не впізнати!
(Минулого ніколи не віднять!),
Як ви літали попід стріху хати,
І в сутінках, де кури тихо сплять,
Висиджували там горобенят.

А я вилазив гордо на горище
І теплі гнізда — нащо? — видирав...
...Тепер там пуста — сіре попелище —
Нема ні гнізд, ні стріхи, ні двора —
Спорохнявіла порохом пора...

Я мучуся, я каюся, пташата!
Ну, нащо, нащо кривдив вас?..

Біда!..

Тепер і в мене плаче рідна мати,
Тепер і я караюся без хати,
Як ви тоді без теплого гнізда...

ДОЛЯ

Доходить сонце в небі до зеніту.
Коротшає і знемагає тінь,
І жайворон, злетівши в височінч,
Наспіває хвалу життю і літу.

Зелена хвиля хлюпає по житю
І доторкає до німих квилінь...
Моя ти доле! Із чиїх велінь
Пішли літа, немов вітри круг світу?!...

Почується збудливо-звинний звук...
Чи це від пісні, що підносить груди?
Чи відголос прив'ялих мрій і мук —
Із рідних піль прийшли мої прибудди?
Чого ви заблукалися, небоги?
Чого ти не збилась, доле, із дороги?!

СУМНИЙ СОНЕТ

В худій руці вже олівець заляк,
Та ще пливуть на хвилях вірні рими,
Неначе гнані горем пілігрими,
Що вгледіли освітлений маяк.

От-от зламає вік пісний пістряк.
Уста стають уже, немов німими...
О, світе мій! Жили чи не жили ми?! —
Усе змолв на камені вітряк...

Давно-давно залишив Україну,
Гаї й поля — мою святую руїну —
То що ж нам, серце, покидати знов?

Зоставлю я сумний сонет останній
Та Україні мій привіт прощальний —
Мою любов!

НАДІЯ

Вірю — значить живу,
Живу — значить вірю.
Води живлять траву,
Надія — зневіру.

Ось він іде, відчай
Чого ти, лиходіє?!
Не покидай мене,
Не покидай,
Синьоока надіє!

ПОЕЗІЯ

Ти — як щастя, радість і любов,
Усмішка, і сльози, і жадання.
Ти — кипіння, гіркота і кров,
І думок прозоре проростання.

Ти — як гнів, і шепіт, і розмай...
З чим зрівняти їх, небесні звуки?..
Ти мій сон, і чари, і відчай,
І моє розп'яття, повне муки...

І ТИ ЗАСВІТИШСЯ...

Чи світ осліпнув? Чи оглухли люди?
Чи все на згубу лиходій прирік?..
Кульгає зранений двадцятий вік,
Окутаний облудою полуди.

Чи ми на цій землі лише приблуди?
Чи заволóки?.. Тўга, плач і крик...
Людино бідна! Образ твій поник,
Заплутаний в огўдинні огўди...

Та прийде час із інших берегів
І ясночолій ранок ніч поборе,
Яку ніхто збороти не зумів.

І ти засвітишся, Одвічна Зоре,
Коли ми закопаєм ворогів
І поховаєм ятрооке горе!

БІБЛІОГРАФІЯ І ПРИМІТКИ

“ВІТРИ НАД УКРАЇНОЮ” — перша друкована збірка поезій видана 1947 року в Мюнхені-Аугсбургу (Німеччина). 64 сторінки. Обкладинка маляра Павла Євтушенка.

До поезій “Сніжинка” (стор. 15 і “Шипшини цвіт” (стор. 18) створив музику композитор Симон Василякі-Вожаківський (ноти до них поміщено в збірнику “Пісні та романси на слова українських поетів”, виданому 1988 року в Америці). До поезії “Шипшини цвіт” створив також музику композитор Микола Сокирко.

“П’ЯНКІЙ ЧЕБРЕЦЬ” — збірка поезій вийшла друком у видавництві “Євшан-Зілля” 1953 року в Торонто (Канада). 48 сторінок. Обкладинка мистця Михайла Дмитренка.

До поезії “Чебрець” (стор. 47) створив музику композитор Сергій Яременко (Канада).

“ШЛЯХ У ВІЧНІСТЬ” — поема, вийшла друком у видавництві ООЧСУ 1954 року в Нью-Йорку. 30 сторінок.

Йосип Позичанюк — журналіст, письменник. Восени 1939 року посланий з Києва кореспондентом у Львів. Там зв’язався з українським підпіллям. З вибухом війни 1941 року залишився в Галичині. Впав лицарем у боротьбі за Українську Державу в лавах УПА 1944 року — на 34 році свого життя.

Панна Рута — українська підпільниця.

Розділ I. “Уже останній продзвенів трамвай десь від Сінного” — тобто від Сінного базару в Києві.

Розділ IV. Липки — найгарніша дільниця Києва, де жили главари НКВД; Ельдорадо — золота, казкова країна; Едем — рай; Діл — горб на Підкарпатті, що його видно з Нагуєвичів; Нагуєвичі — село Дрогобицького повіту, де народився Іван Франко; Гора — присілок

або слобода, де стояла кузня батька Івана Франка; “Не смій, не смій!” — асоціативна згадка вчинку героя Франкового оповідання “Під оборогом” — Мирона, який погрозами проганяє градову хмару.

Розділ VII. До пісні повстанців “Гей, хлопці, ударим прибоєм” створив музику Симон Василякі-Вожаківський (ноти до неї поміщено в збірнику “Пісні та романси на слова українських поетів”).

Юшковичі — село біля Ходорова, де 23 грудня 1944 року загинув Йосип Позичанюк, а разом з ним — вояки УПА — Борис Орел-Вільшинський та Кость-Модест Цмоць.

“МЕСНИЦЬКІ МЕЧІ” — поема, опублікована в II (одинадцятому) збірнику “СЛОВО” 1990 року (Об’єднання Українських Письменників “СЛОВО”, Америка-Канада).

Отаман Зелений — організатор Українського Вільного Січового Козацтва (1917-1918 р.р.) на Київщині. За справжнім прізвиськом — Данило Терпило, син Іллі Терпила з Трипілля на Київщині.

Українське Вільне Козацтво, кероване отаманом Зеленим, підпорядковувалося Головному Командуванню Військ Української Народної Республіки, як військова формація, що боролася за вільну незалежну Україну.

В час, коли зображується розгортання дійства в поемі, Київ стікає кров’ю від екзекуцій московського наїзника-окупанта Муравйова, перефарбованого на червоне царського полковника.

Отаман Зелений поліг на полі бою за Канів. Козаки поховали його з військовою пошаною, а вночі таємно переховали...

Після смерті Отамана Українське Вільне Козацтво ще давало себе відчутно знати в боях проти окупанта. Пізніше частина козаків оселилася в густому лісі, оточеному тридцятикілометровою трясовиною між Трипіллям і Києвом — що зветься Гощів. Там вони перебували в землянках до 1924 року і вели боротьбу з наїзником та його прислужниками.

“БАГАТТЯ” — збірка поезій, вийшла друком 1959 року у видавництві ООЧСУ в Нью-Йорку. 64 сторінки.

Олена Теліга — українська поетеса, розстріляна Гестапо в Києві 1942 року.

Іван Ірлявський — український поет із Закарпаття, розстріляний Гестапо в Києві 1942 року.

До бібліографії автора належать:

“ВІРШОВАНА АБЕТКА” для дітей — видання Українського Народного Союзу, Джерзі Сіті — Нью-Йорк, 1960 рік, 36 сторінок. Кольорові ілюстрації мистця Едварда Козака.

“ПОЛУМ’ЯНЕ СЛОВО”, видання Української Видавничої Спільки, Лондон, 1969, стор. 40. Літературні нариси — мої і др. Володимира Жили, присвячені творчості поета Яра Славутича.

“ЦВІТІННЯ” — неопублікована збірка ранніх поезій (1938-1939р.р.). Її долю вирішили рецензенти Київського видавництва в УРСР, що схарактеризували: “у віршах збірки домінує лише природа, а не квітуча дійсність нашої доби”.

Рукопис збірки “Цвітіння” втрачено в завірюсі війни. Пам’ять допомогла відтворити з неї лише декілька поезій.

“ВОЛОШКИ” — збірка поезій для дітей і молоді, видання Об’єднання Працівників Дитячої та Юнацької Літератури 1969 року (видавництво “Свобода”, Америка) на кошти Сестрицтва св. Покрови при Українській Православній Парафії св. Тройці в Ірвінгтоні (Америка). Кольорова обкладинка та ілюстрації мистця Богдана Певного. 48 сторінок.

До поезії “Перший політ”, (стор. 165) “Молитва” (стор. 186) і “Колискова” (стор. 183) створив музику композитор Сергій Яременко. Ноти до перших двох поезій поміщено в його збірнику “СОНЕЧКО”, виданому 1980 року в Канаді.

“ПАХОЩІ СУЦВІТТЯ” — збірка поезій, видана 1982 року в Нью-Йорку (Об’єднання Українських Письменників “СЛОВО”). Кольорова обкладинка малярки Н.Н. 104 сторінки.

До поезії “Княгиня Ольга” (ст. 202) створив музику, присвячену Тисячоліттю Хрещення України, композитор Михайло Лев (Нью-Йорк).

До поезії “Давні дні” (ст. 245) створив музику композитор

Симон Василякі-Вожаківський (ноти до неї поміщено в збірнику “Пісні та романси на слова українських поетів”).

Степан Бен (Степан Федорович Бендюженко) — 1902-1937 — український поет, належав до Спілки Селянських Письменників “ПЛУГ”, автор збірки поезій “Солодкий світ” (видавництво “Плужанин”, 1929), замучений лиховісного в Україні 1937 року.

Лозоватка — село на Київщині поблизу Шевченкової Кирилівки, де народився Степан Бен. Козацьке і Княже — сусідні села, де він учителював.

“Остання зустріч” — Влітку 1935 року Степан Бен був на сесіях заочного Педагогічного інституту в Києві.

Василь Гайдарівський — український письменник. “А світ такий гарний”, “Заячий пастух”, “Ще одно кохання” — назви його повістей, згадані в сонеті.

ЗМІСТ

ІЗ КНИЖКИ “ВІТРИ НАД УКРАЇНОЮ” (1947)

Блакитна сторона

Жита квітують	9
Біжить ріка	10
Яка мелодія	10
Рось	11
Осінь	12
Дикі кози	13
Дні дитинства	14

Шипшини цвіт

Сніжинка	15
Любов	16
В цім саду	16
Вночі	17
Когось коло мене нема	17
Шипшини цвіт	18
Дівчина і статуя	18
В небі гуркоче	19

Життя в ярмі

Тумани впали	20
Під вечір	21
На цвинтарі	21
Як глухо	22
Долини сплять	22

Лісоруби

Блискавка	23
Лісоруби	24
Горять ліси	24
Земля й залізо	25
Яблуна	26
Вітер з гір	27
На братній могилі	28
Після бурі	28

Тополинний гомін

Благословення	29
Блакитна зоря	30
Молитва	31
В Альпах	32
Нам не пахне любисток	33
Піти у ніч	35
Україні	36

ІЗ КНИЖКИ “П’ЯНКИЙ ЧЕБРЕЦЬ” (1953)

Заспів	39
Україна	40
Рідна земле	43
Жита	43
В Альпах	44
Все відходить	45

Вишивальниця	45
Вічність	46
Висока мить	46
Чебрець	47
Серце	48
У хвилю смутку	49
Крути	50
Дніпро	53
Далекі мандри	54
Перед бурею	55
Кінець літа	56
Гаряче небо	57
Життя	58
Чекання	59
Не буду спати	60
Серце в тривозі	61
Щастя	62

Київ

Я бачу	63
Хрещатик	64
Світися, Києве	65
Зустріч	66
Зірниці України	67

Поєми

Шлях у вічність	71
Месницькі мечі	92

ІЗ НЕОПУБЛІКОВАНОЇ ЗБІРКИ “ЦВІТІННЯ” (1938-1939)

Береза	103
Метелик	105
Мемі	106

ІЗ КНИЖКИ “БАГАТТЯ” (1959)

Чар-Зілля	109
Зозуля	112
Елегія	113
Вечірній уривок	113
Я стелив проміння	114
Багаття	115
Мрія	117
Мариво	117
Біля Ніягари	118
На Маковія	119
Деревій	120
На пасіці	121
Так хочеться	122
Коли ти зглянешся	123
Герої	124
Олена Теліга	128
Іван Ірлявський	129
Плач	130
Горять їх душі	131
Золоті ворота	133
Майдан Софії	134
Синові	135

Крим

Я сню і досі	141
Хвиля	142
Капариси	142
Дівчина з Гурзуфу	143
Ластівчине гніздо	144
Мінарет	145
На могилі Степана Руданського	146
Бахчисарайський водограй	146
Аю-Даг	147
29 квітня 1918 року	148

Вірші Віри

У Свят-Вечір	149
Велика П'ятниця	150
Знак хреста	151
Апостол	152

ІЗ КНИЖКИ "ВОЛОШКИ" (1969)

Волошки	157
Передвесняне	158
Весняні сни	158
Чорне море	159
Місяці	160
Дуб	161
Калина	162
Ранкові співи	163
Чим хвалилися птахи	163
Мудрість про погоду	164
Перший політ	165
Після дощу	165
Соняшник	166
Допитливість	167
Помічники (казка)	168
Порада	171
Як я вчив рибку	172
Клопіт	173
Зима	174
Що треба кіці	174
Добрий схов	175
Ластівка	176
Ряст	177
Вивірка	178
Не відкладай	179
Мандрівники	181
Колицьова	183
Джерело	184
Молитва	186

Великдень	186
Славим Тебе	187

ІЗ КНИЖКИ "ПАХОЩІ СУЦВІТТЯ" (1982)

Земле моя

Земля	191
Незбагненність	192
Дощова пісня	193
Сонце б'є в літаври	193
Прихід осені	194
Лямпада	194
Зимові етюди:	
Паморозь	195
Сліди	195
Хата	196
Баляда про буслів	197

Клич волі

Київ	200
Пам'ятник св. Володимирові	201
Княгиня Ольга	202
Святослав	203
Богданова Гора	204
Біля Базару	205
Листопад	206
Баляда про народження	207
На Лисій горі	209

Провісні проміння

Святі вогні	210
Відвічна ласка	211
Голодна кута	212
Водохрища	212
У Вербницю	213
Полегкість	214

Мати

Щастя	215
Де б я не був	215
Душа в тривозі	216
Радість	217
Де вони, дні Твої	218
Якби Твоя воля	219
Проскура	220
Повернення	221
Світ і відсвіт	
Іван Франко:	
Етап	222
Любов	223
Биття сердець	224
Над Чорним морем	225
Заповіт	226
Похід	227
Леся Українка	228
Іван Нечуй-Левицький	229
Павло Тичина	230
Максим Рильський	231
Сині очі	232
Горіння	234
Коли чую Лисенка	235
Степан Бен	237
Остання зустріч	238
Василь Гайдарівський	239
Карпатські узори	240
Мак на полотні	241
“Дзвінок”	242
Книга	243

Доля в дорозі

Муза	244
Прошкус час	244
Давні дні	245
Вірші смутку:	
Туга	246
Чи любив ти	246
Серед океану	247
Погляд із хмаросягу	248
Битий шлях	249
Острів Шелтер	250
Буревій	251
Прерія	252
Джоконда — Мона-Ліза	253
Вологий гнів	254
Танок над безоднею:	
Джаз	255
Бариня	256
Не все відійшло	257
Контрасти	257
Над прірвою	258
Баляда про жах	258
Безгоміння	259
Горобці	260
Доля	261
Сумний сонет	262
Надія	263
Поезія	263
І Ти засвітишся	264
Бібліографія і примітки	265

